

Positionering Overijssel binnen het Olympisch Plan 2028

in opdracht van de Provincie Overijssel

Paul Hover

m.m.v. Koen Breedveld (W.J.H. Mulier Instituut) en
Mark van den Heuvel (Remarkable Research)

© *W.J.H. Mulier Instituut*
's-Hertogenbosch, december 2009

*W.J.H. Mulier Instituut
Centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 188
5201 AD 's-Hertogenbosch*

*t 073-6126401
f 073-6126413
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
1.1	Olympisch vuur ontstoken	5
1.2	Doelstelling en onderzoeksvragen	6
1.3	Methodische aspecten	7
1.4	Leeswijzer	8
2.	Olympisch Plan 2028	9
2.1	Uitblinken op alle niveaus	9
2.2	Provinciale implementatie	13
3.	Overijssel in perspectief van olympische ambities	15
3.1	Provinciaal sportbeleid algemeen	15
3.2	Topsport	16
3.3	Breedtesport	25
3.4	Sociaal-maatschappelijk en welzijn	33
3.5	Economie	38
3.6	Ruimtelijk	42
3.7	Evenementen	49
3.8	Media-aandacht	53
4.	Implementatie OP2028 in Overijssel	55
4.1	Positionering	55
4.2	Strategie	58
	Literatuur	61
	Bijlage 1: Geïnterviewde experts	67
	Bijlage 2: Prognose bevolking en huishoudens	69
	Bijlage 3: Topsporters en talenten naar netwerk	71
	Bijlage 4: CTO's en NTC's	73
	Bijlage 5: Regio's in Overijssel	75
	Bijlage 6: Toeristische regio's in Overijssel	77
	Bijlage 7: Mogelijke olympische verdeelmodellen	79
	Bijlage 8: Sportaccommodaties in Overijssel	81
	Bijlage 9: Evenementen naar sporttak	83

1. Inleiding

Dit hoofdstuk start met een beschrijving van de aanleiding van het onderzoek, gevolgd door de doelstelling en onderzoeksvragen. Vervolgens wordt ingegaan op de gehanteerde methoden. Tot slot is een leeswijzer opgenomen.

1.1 Olympisch vuur ontstoken

Geïnspireerd door de kracht van sport, de betovering van de Olympische Spelen en de prestaties van Nederlandse Olympiërs nam NOC★NSF in 2006 samen met enkele ministeries en de vier grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) het initiatief om het Olympisch Plan 2028 (OP2028) op te stellen¹. Circa drie jaar na dato nam de ledenvergadering van de sportkoepel het OP2028 formeel aan en werd de olympische ambitie uitdrukkelijk en formeel omarmd. NOC★NSF-voorzitter Erica Terpstra noemde dat besluit terecht ‘historisch’ (de Volkskrant, 2009a). Een groot aantal belangrijke organisaties, waaronder het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, heeft op 8 juli haar handtekening gezet onder het OP2028². De partijen die dit charter hebben ondertekend vormen de alliantie, genaamd ‘Olympisch Vuur’. Met de ondertekening van het charter is het OP2028 een plan van ‘heel Nederland’ geworden. De brede alliantie maakt het een zeer sterk initiatief. Eerder stelde het kabinet al 13,5 miljoen euro beschikbaar voor de periode 2009 - 2011. De financiële injectie werd gegeven aan het Program Office, een evenementenfonds, Holland Branding en het bod op het WK Voetbal in 2018 of 2022. Het OP2028 is goed ontvangen, ook in bestuurlijk Nederland (zie o.a. Van der Poel, 2008). In de provincie Overijssel is het plan eveneens positief verwelkomd. De provincie Overijssel behoedt zich voor een misinterpretatie van het plan (zie ook paragraaf 2.1): “de provincie wil niet in de valkuil stappen door meteen te gaan discussiëren over de betekenis van het plan voor allerlei lokale en regionale sportaccommodaties een belangrijkere vraag is hoe je de verbinding kunt maken met economie, ruimtelijke ordening, toerisme en plattelandsontwikkeling” aldus één van de geïnterviewden.

Teneinde de olympische ambities te realiseren is een Council opgericht, een orgaan onder leiding van Ivo Opstelten. De leden zijn vertegenwoordigers van de leden van de alliantie voor het OP2028 (waaronder onder meer Jet Bussemaker, Jan Franssen en Bernard Wientjes). Deze Council wordt ondersteund door het Program Office dat een uitvoerende functie heeft en gevestigd is op Papendal. De Club van 28 is een Adviesraad met ambassadeurs van het plan, personen uit het werkveld.

Volgens IPO-voorzitter Jan Franssen biedt het OP2028 uitdagende perspectieven voor de provincies (IPO, 2009). Het IPO wil hieraan dan ook samen met de provincies een bijdrage aan gaan leveren. De provincies zelf bezinnen zich thans ook op hun bijdrage aan het plan, zij vragen zich af op welke wijze zij zich kunnen positioneren. Het kiezen van kersporten maakt daar vaak onderdeel van uit. Ook in Overijssel beraadt men zich welke positie binnen het

¹ Daar waar in dit rapport melding wordt gemaakt van de (Olympische) Spelen worden de Olympische Zomerspelen (inclusief Paralympische Spelen) bedoeld.

² Dit zijn het IPO, VNG, G4, VNO-NCW, MKB Nederland, FNV en natuurlijk NOC★NSF.

OP2028 het beste ingenomen kan worden. Deze studie beoogt daar een bijdrage aan te leveren. Bij de positionering is een eventuele samenwerking met Gelderland, een Oost-Nederlandse alliantiepartner, in beeld.

Het credo 'uitblinken op alle niveaus', dat hoort bij het Kabinetsstandpunt bij het OP2028, biedt overheden alle ruimte om te investeren in zowel topsport als breedtesport, en die lijn ook door te trekken naar andere beleidsterreinen zoals de cultuur en het onderwijs. Het OP2028 krijgt daarmee het karakter van een 'offer you can not refuse'. Het OP2028 beoogt niet alleen van Nederland een sportland te maken, de hele samenleving moet naar een 'olympisch niveau' (in hoofdstuk 2 wordt hier nader op ingegaan). Prominenten geven zelfs aan dat met het realiseren van een samenleving op olympisch niveau meer bereikt is dan met het binnenhalen van de Spelen. Het plan kent drie generieke functies:

1. Initiator (processen opstarten);
2. Katalysator (processen versnellen);
3. Verbinder (actoren koppelen).

Voor elke denkbare organisatie zijn deze functies kansrijk. Grote tegenstand valt ook niet te verwachten. Anders dan midden jaren tachtig gaat het de sport in het huidige culturele klimaat voor de wind. De zoektocht naar nieuwe helden, nieuwe bronnen van verbondenheid, de dreiging van toenemend overgewicht en de aansporing aan burgers tot meer zelfverantwoordelijkheid sluiten perfect aan bij de belevingswereld van de sport. Onder burgers sluit de sport goed aan bij een zoektocht naar nieuwe belevenissen, gezonde leefstijlen en een sociaal gewaardeerde lichaamsvorm.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

In het rapport van de Gemengde commissie decentralisatievoorstellen provincies, dat onder leiding van mevrouw Ladders-Elfferich stond, vloeit voort dat provincies zich moeten focussen op het ruimtelijk-economisch domein. Dit betreft taken op het gebied van ruimtelijke ordening, wonen, milieu, landelijk gebied, verkeer en vervoer en regionale economie (Ladders-Elfferich, 2008). In voorliggend rapport is met deze focus rekening gehouden, maar dit is niet ten koste van de 'sportcomponent' gegaan. De doelstelling van deze studie is:

Inzicht verstrekken in de positie die Overijssel (in relatie met Gelderland) in kan nemen binnen de nationale ambities van het OP2028 met speciale aandacht voor talentontwikkeling en kernsportselectie.

De volgende kernvragen staan daarbij centraal:

1. Wat houdt het OP2028 in en hoe is het opgebouwd?
2. Welke kennisgebieden kunnen er binnen het OP2028 onderscheiden worden en wat kan gezegd worden over de positie die Overijssel inneemt?
3. Hoe verhoudt het sportbeleid van Overijssel zich tot het beleid van andere provincies en hoe is het OP2028 bij de verschillende Nederlandse provincies reeds geïmplementeerd?
4. Welke kansrijke strategische proposities zijn er voor Overijssel (met speciale aandacht voor kernsporten en talentontwikkeling) en met welk krachtenveld dient rekening gehouden te worden?

1.3 Methodische aspecten

Gegevensverzameling

De gehanteerde onderzoeksmethoden zijn documentanalyse, analyse van secundaire data en semi-gestructureerde expertinterviews (grotendeels face to face). In bijlage 1 is een lijst met geïnterviewde personen gepresenteerd. Primaire datacollectie was binnen het gewenste tijdpad niet mogelijk. Dat is ook niet noodzakelijk omdat de beschikbare informatie een goed inzicht biedt.

De documentanalyse, analyse van secundaire data en diverse interviews zijn verzorgd door drs. Paul Hover (W.J.H. Mulier Instituut). Verscheidene interviews zijn afgenomen door dr. Mark van den Heuvel (voormalig medewerker W.J.H. Mulier Instituut, tegenwoordig Remarkable Research). Dr. Koen Breedveld (W.J.H. Mulier Instituut) is gedurende het project ook nauw betrokken geweest.

Bij het project is samengewerkt met Hack Goettsch, directeur van Sportservice Overijssel. Wij zijn hem erkentelijk voor zijn bijdrage. De samenwerking was prettig en zijn inzet en accuratesse hebben positief bijgedragen aan de kwaliteit van dit rapport. Ook zijn wij dank verschuldigd aan de personen die tijd vrij hebben gemaakt om hun medewerking aan de interviews te verlenen.

Terugblik op interviews

De tijdens de interviews opgedane kennis is verweven in het gehele voorliggende rapport. Hier wordt kort stilgestaan bij het verloop van dit deel van het onderzoek. De interviews met enkele sleutelpersonen binnen de provincie Overijssel en ‘opinion leaders’ uit uiteenlopende branches zijn van grote waarde geweest. De gesprekken voorzagen niet alleen in de informatiebehoefte van de onderzoekers. Voor veel respondenten vormde het dé aanleiding om meer in detail naar het plan te kijken en (samen met collega’s) na te denken over de Overijsselse bijdrage. Daarom kan gesteld worden dat er voordat de interviews plaatsvonden al van een positief effect sprake was.

De bereidwilligheid om medewerking te verlenen bleek over het algemeen goed. De aandacht van de provincie Overijssel voor het OP2028 en de oriëntatie op de eigen bijdrage werd als positief, soms als noodzakelijk, ervaren.

Het enthousiasme met betrekking tot de olympische ambities bleek aanvankelijk niet overal even diep geworteld. Met een toelichting op het OP2028 door de onderzoekers, waarin onder andere de maatschappelijke baten en kansen voor extrasportieve sectoren werden benadrukt, werd er positiever naar gekeken.

De landsdelige samenwerking met Gelderland binnen het OP2028 werd meestal als optie beschouwd. Incidenteel werd krachtenbundeling met Drenthe geopperd, maar die combinatie ligt veel minder voor de hand dan die met de Zuiderburen.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 staat het OP2028 centraal alsmede de mate waarin de nationale olympische ambities provinciaal opgepakt zijn. Het provinciaal sportbeleid en de acht ambities van het OP2028 vormen het onderwerp van hoofdstuk 3. Daarbij wordt de Overijsselse stand van zaken op de verschillende terreinen zo goed mogelijk geregistreerd. Bepaalde onderwerpen zijn niet gemakkelijk aan één ambitie te koppelen (zoals sportaccommodaties). In dit rapport is getracht elk onderwerp onder de meest relevante ambitie te scharen. Tenslotte is er in hoofdstuk 4 aandacht voor de positionering en de strategie. Een suggestie voor kernsporten staat centraal bij de positionering en de strategie betreft de wijze waarop de positionering gestalte kan krijgen en met welk krachtenveld rekening gehouden moet worden.

2. Olympisch Plan 2028

In dit hoofdstuk wordt bondig beschreven wat het OP2028 inhoudt en hoe het plan is opgebouwd. Op welke wijze de Nederlandse sportsector aan deze Olympische ambities bij wil dragen, wordt ook uiteen gezet. Tenslotte wordt verwoord hoe en in welke mate de nationale plannen door de verschillende provincies geïmplementeerd zijn.

2.1 Uitblinken op alle niveaus

Een samenleving op olympisch niveau

In het OP2028 is de sport zowel doel als middel. Een doel omdat Nederland zich wil blijven mengen in de race om sportmedailles, sport in het curriculum van alle scholen (terug)gebracht moet worden, de sportdeelname verhoogd dient te worden en omdat het ‘sportief denken’ verder op moet bloeien. Dat ook getracht wordt door middel van sport de leefbaarheid en de gezondheid te verbeteren, de werkgelegenheid te verhogen en het toeristisch-recreatief en zakelijk bezoek aan Nederland te bevorderen, illustreert dat het OP2028 ook extrasportieve intenties heeft. Omdat de sport symbool staat voor de wil om te presteren, uit te blinken, de beste willen zijn kan sport immers ook op andere terreinen een belangrijke inspiratiebron zijn (VWS, 2009). De olympische filosofie, het gedachtegoed van De Coubertin, wordt bondig samengevat in een citaat dat in elke openingsceremonie van de Spelen wordt verwerkt: ‘Het belangrijkste bij de Olympische Spelen is niet het winnen, maar het deelnemen, zoals het in het leven niet begonnen is om te veroveren, maar om het leveren van goede strijd’³. Olympisme is een levensfilosofie, die de kwaliteiten van lichaam, wilskracht en geest verheft en met elkaar combineert. Het OP2028 is een inspirerend perspectief en een mogelijke uitkomst. 2028 is een richtjaar met een symbolische waarde omdat het dan precies 100 jaar geleden is dat Amsterdam de succesvolle Spelen van 1928 organiseerde.

Als Nederland de schouders onder het plan zet en later besluit dat toch geen Nederlandse stad als kandidaat naar voren geschoven wordt omdat ons land daar op dat moment toch niet goed toe in staat lijkt, dan zal men desondanks terug moeten kunnen kijken op projecten en interventies die de maatschappij ten goede zijn gekomen en zonder olympisch perspectief niet (zo snel) tot stand gekomen zouden zijn. Projecten moeten in een dubbele agenda zijn ingebed (zie ook paragraaf 1.2). Dat dit geen ‘wishful thinking’ is, blijkt uit de Amsterdamse bid voor de Spelen van 1992 in de jaren tachtig. Toen Amsterdam het in de race om de Spelen in 1992 aflegde tegen Barcelona was het even slikken, maar publiek en privaat Nederland keek tevreden terug op de nalatenschap van de bidinspanningen⁴. De versnelde ontwikkeling van het

³ Pierre de Frédy, Baron de Coubertin kan beschouwd worden als de initiator van de moderne Olympische Spelen (deze ‘moderne variant’ vond voor het eerst in 1896 in Athene plaats).

⁴ Met name de protesten vanuit anti-Olympische Nederlandse groeperingen (met name N’Olympics, onder leiding van Saar Boerlage), de korte voorbereidingstijd en de favorietenrol van Barcelona waren debet aan het mislopen van de Spelen van 1992. De Catalaanse hoofdstad was favoriet omdat het Samaranch’ geboortestad is en hij van plan was kort na de Spelen van 1992 af te treden als IOC-voorzitter. De Spelen van 1992 in zijn geboortestad zou een waardig afscheid zijn.

woningbouwgebied Nieuw Sloten in Amsterdam (oorspronkelijk bedoeld voor de bouw van het Olympisch dorp), de versnelde besluitvorming over sluiting van de ring rond Amsterdam en over de bouw van de Amsterdam Arena waren hier namelijk het directe gevolg van. Deze ontwikkelingen hadden zonder de bid voor de Spelen van 1992 niet (met dit tempo) kunnen plaatsvinden. Het OP2028 is de ultieme katalysator voor gewenste maatschappelijke ontwikkelingen. De brede ontwikkelingsagenda van Nederland heeft het plan nodig én omgedraaid (Mommaas, 2009). Wanneer Bolhuis aangeeft 'De politiek is niet geïnteresseerd in sportwedstrijden, maar wel in infrastructurele projecten die zonder de Spelen misschien niet gerealiseerd zouden worden' illustreert hij het politiek belang van infrastructurele plannen die verbonden zijn aan het OP2028 (Sport & Strategie, 2009).

Waar de voorbereiding voor een kandidaatstelling voor de Spelen van 1992 nog 'uit stand' (vanaf 1982) werd uitgevoerd, is er bij de huidige plannen sprake van een 'lange aanloop'. Deze wordt in internationale kringen ook wel de 'Dutch approach' genoemd. Nederland heeft zich hiermee al positief in de kijker gespeeld⁵. Een lange voorbereidingstijd is geen overbodige luxe omdat het Olympisch sportfestijn de afgelopen decennia is uitgegroeid tot (zorgwekkende) gigantische proporties. Ook is het eisenpakket van het IOC omvangrijker geworden. De relatief lange voorbereidingstijd is daarenboven ook noodzakelijk omdat niet alleen in sportspecifieke zaken geïnvesteerd wordt, maar ook in tal van andere gerelateerde zaken die van belang zijn voor onze samenleving en veel tijd vragen. Experts op het gebied van ruimtelijke ordening geven zelfs al aan dat er voor projecten in hun vakgebied, door onder meer besluitvormingsprocedures en verreikende bouwwerkzaamheden, allerm minst veel tijd is. Ook mag niet vergeten worden dat de toekenning van de olympische organisatierechten zeven jaar voor de Spelen worden verleend. De 'lange aanloop' is dus minder lang dan vaak verondersteld wordt en lijkt meer een noodzakelijkheid dan een alternatief voor een korte voorbereiding.

De sportsector heeft onder regie van NOC*NSF inmiddels een visie ontwikkeld over de rol die de sportsector in het OP2028 kan spelen. Deze aanpak is verwoord in 'Expertrapport Nederlandse sport naar olympisch niveau'. Dit expertrapport sluit aan bij de Sportagenda 2012 welke zich richt op 'Meer mensen sporten een leven lang' en 'Nederland bij de Top 10 van de wereld'. Voorwaarde om deze ambities te kunnen realiseren is een sterke, georganiseerde branche; de derde ambitie van de Sportagenda⁶. Idealiter ontwikkelen andere sectoren, analoog aan de sportbranche, ook een visie hierop⁷.

De centrale rol van sport in het OP2028 is gerechtvaardigd omdat de sport van grote maatschappelijke betekenis kan zijn. Sport is uniek omdat geen enkele andere vrijetijdsactiviteit zo gezond voor lichaam en geest is als sport en tegelijkertijd plezier oplevert. Sport heeft niet

⁵ Nederland is met de huidige lange termijn aanpak, waarbij de Spelen over twintig jaar centraal staan, volgens NOC*NSF uniek in de geschiedenis van de Olympische Spelen.

⁶ In dit plan kunnen de zes bouwstenen topsport, sportontwikkeling, evenementen, media-aandacht, sportwaarden en maatschappelijke thema's onderscheiden worden. Ook voor de gehandicapten sport is er specifieke aandacht.

⁷ De alliantiepartners van het plan bereiden thans tientallen OP2028-projecten voor. Expertrapporten voor alle sectoren zijn mede daardoor mogelijk niet noodzakelijk meer, maar blijven wel wenselijk.

voor niets een prominente plaats in het kabinetsbeleid. Ook in de Troonrede van 2008 onderstreepte de koningin het maatschappelijke belang van sport (zie kader).

Vernoeming Olympisch Plan 2028 in Troonrede 2008

‘Goede gezondheid en sportbeoefening hangen nauw samen. De regering investeert daarom extra in de mogelijkheden van sport voor de jeugd en voor mensen met een handicap. Om talentvolle sporters beter te ondersteunen, komen er Centra voor Topsport en Onderwijs. Het Olympisch Plan 2028 kan bij dit alles een bron van inspiratie zijn, die zowel de breedtesport als het topsportklimaat versterkt’.

Bron: www.regering.nl

In het OP2028 zijn acht ambities verwoord. In lijn hiermee ziet het kabinet vijf terreinen waarop de Nederlandse samenleving topprestaties kan gaan leveren. Dit zijn terreinen die van belang zijn voor de gehele samenleving, niet alleen voor sportminnend Nederland. De doelen van het OP2028 en de vijf terreinen die het kabinet centraal stelt zijn hierna weergegeven.

Tabel 2.1 Ambities OP2028 en terreinen kabinet

Ambities OP2028	Terreinen kabinet
1 Topsportontwikkeling	Vanzelfsprekendheid om te willen winnen en excelleren
2 Breedtesportontwikkeling	Sport voor iedereen toegankelijk, verhoging deelname en integratie
3 Sociaal-maatschappelijk	Wijdverbreide gezonde/actieve leefstijl
4 Welzijn	Esthetisch aantrekkelijk, bereikbaarheid en duurzaamheid
5 Economie	Imago Nederland grote ambities en resultaten, aantrekkelijk voor bezoek
6 Ruimtelijke ordening	
7 Evenementen	
8 Media-aandacht	

Bron: NOC * NSF (2009a), VWS (2009)

Het kan in Nederland

Of Nederland de Spelen kán organiseren is niet meer aan de orde. Experts vanuit allerhande sectoren zijn hierover eensluidend: het kan (zie onder andere Boersma en Keijsers, 2008). Als er iemand is die dit goed kan beoordelen, dan is dat de IOC-voorzitter zelf wel: 'Een land met een Deltaplan kan ook de Olympische Spelen organiseren,' aldus Rogge (Elsevier 2007). De IOC-voorzitter is verheugd over Nederlandse Olympische ambitie. Hij denkt dat Nederland zeker de mogelijkheden heeft om het grootste sportevenement ter wereld te organiseren. Verbruggen, al ruim tien jaar van het IOC, geeft zelfs aan dat Nederland de ambitie hoort te hebben de Spelen te organiseren (AD 2009).

Alleen een stad mag tegenwoordig door een nationaal comité bij het IOC als kandidaat voor de Olympische Spelen worden aangedragen. Mogelijk wordt in 2010 al een Nederlandse stad aangewezen die het 'uithangbord' van het Nederlandse bid zal zijn. Daarna is er een internationale strijd om de organisatierechten van de Spelen te verwerven. Inzet van de strijd is economische vooruitgang en welvaart. Verbetering van het economisch klimaat, verlaging van

de werkloosheid, aanpakken van zwakke punten in de infrastructuur en toeristisch-recreatieve spin-off zijn gewilde opbrengsten die hiermee gegenereerd kunnen worden (Westerbeek et al., 2005). Met het succesvol organiseren van de Spelen krijgt het land als het ware een kwaliteitslabel. Ook rendeert het evenement mits dit goed wordt georganiseerd: “Elk verhaal dat gaat over Spelen die verlies opleveren, is een broodje aap” volgens IOC-lid Verbruggen (AD 2009). Hij refereert hierbij aan de Spelen van de laatste drie decennia.

Bij het (regionaal) werken aan de doelstellingen van het OP2028 is het van belang dat de acties van de separate ambities geïntegreerd worden. Zij moeten voldoende in relatie tot elkaar worden gezien. Daarnaast dienen de ambities met elkaar in balans te zijn. In de praktijk laat dit nu te wensen over, maatschappelijke zaken verdwijnen te vaak naar de achtergrond. Er is bijvoorbeeld een gevaar dat er, tussen en binnen provincies, een ‘rat race’ om topsportaccommodaties plaats gaat vinden die in verhouding met de andere ambities (met name de maatschappelijk getinte) teveel gaat overheersen. Het bewerkstelligen van gewenste maatschappelijke effecten met sport verdient veel meer prestige. In de woorden van Theo Fledderus (algemeen directeur NOC*NSF): “Niet alleen onze sportaccommodaties zullen van olympisch niveau moeten zijn, maar de hele Nederlandse samenleving” (NOC*NSF, 2009b).

De financiering van het OP2028 vergt uiteraard investeringen. Een deel van deze investeringen kan gedekt worden door het anders toewijzen van bestaande budgetten voor lopend beleid. Een voorbeeld is een budget dat gereserveerd is voor de stimulering van de sociale samenhang in een wijk. Die middelen kunnen worden aangewend om de sportdeelname te stimuleren hetgeen de sociale cohesie positief kan beïnvloeden.

Stappenplan

Om de doelen in het OP2028 te realiseren is een stappenplan opgesteld. Het plan bestaat uit drie fasen.

Het eerste stadium, de onderzoeksfase die in 2006 is gestart, is eind 2009 voltooid. De ambities zijn geformuleerd, het plan op hoofdlijnen is opgesteld en er is een start gemaakt met het verwerven van een groot draagvlak. Eind 2009 blijkt het zaadje van het OP2028 in een vruchtbare bodem terecht gekomen. Het is niet overdreven te stellen dat zowel publiek als privaat Nederland zich achter het plan heeft geschaard of die intentie heeft. Een succesvolle zaadontkieming, uiteindelijk resulterend in een sterke en gezonde boom vereist echter voortdurend aandacht, geduld, snoeien en bemesting. Daar ligt de uitdaging waar Nederland nu voor staat.

Voor de acht ambities wordt met en door de betrokken partijen tussen 2009 en 2016 (het tweede stadium, de opbouwfase) een plan van aanpak uitgewerkt en doorgevoerd. Het doel is om in 2016 de Nederlandse samenleving op olympisch niveau te hebben gebracht. 2016 is een mijlpaal in het OP2028. Pas in dat jaar wordt beslist of Nederland zich sterk wil maken om de Olympische Spelen in (bijvoorbeeld) 2028 naar Nederland te halen. Dat zal afhangen van de mate waarin Nederlanders gezamenlijk in staat zijn geweest om Nederland naar het gewenste Olympische peil te leiden. De discussies over het wel of niet organiseren van de Spelen die de ronde doen zijn prematuur, want de vraag of Nederland de Spelen wil organiseren moet voor 2016 nog niet te vaak gesteld worden. Waar over beslist moet worden is hoe alle acht ambities verwezenlijkt kunnen worden. Daar moet de energie zich op concentreren.

In 2016 start de kandidaatsfase. In dat jaar wordt besloten of een Nederlandse stad zich kandidaat gaat stellen voor organisatie van de Olympische Spelen, in principe in 2028. Dat lijkt misschien vroeg, maar de Spelen voor 2028 worden in 2021 aan een stad toegewezen en een vijfjarige voorbereiding is niet teveel van het goede om met een grote en gemêleerde groep mensen tot een breed gedragen, kwalitatief goede en onderscheidende propositie te komen en te blijven werken aan de randvoorwaarden. De kandidaatsfase wordt beëindigd als de stad de Spelen krijgt toegewezen of als een stad besluit zich niet nogmaals kandidaat te stellen (voor een volgende Spelen). Omdat dit met onzekerheid is omgeven, is aan deze fase geen eindjaar toegekend. Overigens hebben veel steden zich meer dan één keer kandidaat gesteld. Soms leidt dat uiteindelijk tot een toewijzing (zoals Peking en Sydney), soms blijft die uit (Parijs)⁸.

2.2 Provinciale implementatie

Draagvlak

Een groot draagvlak voor de organisatie van de Spelen is één van de voorwaarden die het IOC hanteert bij de aanwijzing van de stad die de Olympische organisatierechten krijgt toegewezen. Meer dan 70 procent, het liefst 80 procent van de bevolking van een gaststad en -land dienen de kandidaatstelling te steunen. Binnen de SportersMonitor 2008, een studie geïnitieerd door het W.J.H. Mulier Instituut en NOC*NSF, is Nederlanders (15-80 jaar) de volgende stelling voorgelegd: ‘Ik zou graag zien dat de Olympische Spelen in 2028 in Nederland worden gehouden’. Bijna een derde van de Nederlanders ziet in 2028 de Olympische spelen graag naar ons land komen. Van de inwoners van Overijssel is dat 35 procent (in Gelderland 28 procent). Het draagvlak lijkt in 2008 in Overijssel dus iets groter dan in de rest van Nederland⁹. Dat het OP2028, in vergelijking met de schrijvende pers, op televisie nog maar weinig aandacht krijgt kan temperend werken op deze steun.

Implementatie OP2028 voor provincies

In Nederland wordt er inmiddels al gewerkt aan de implementatie van het OP2028, onder meer op provinciaal niveau. Dat is een goed teken, een signaal dat het leeft. Soms slaat het enthousiasme ver door. Zo hebben Friezen al bedacht dat het Holland Heineken House tegen die tijd een mooi plekje aan rivier de Geeuw kan krijgen (Leeuwarder Courant, 2008). Het is nog maar de vraag of dat dan een logische locatie wordt en of het Holland Heineken House dan überhaupt nog wel bestaat.

⁸ Peking legde het in 1993, bij de selectie van de gaststad van 2000, nipt af tegen Sydney. Bij de stemmingsrondes in 2001 liet de Chinese hoofdstad de concurrentie achter zich. Parijs was in de race voor de organisatie van de Spelen van 1992, 2008 en 2012.

⁹ Er zijn meerdere onderzoeken verricht. In opdracht van Amsterdam Topstad en de regisseur Olympische Ambitie voerde de dienst Onderzoek en Statistiek van de hoofdstad een onderzoek uit naar het draagvlak voor de Olympische Spelen onder inwoners en ondernemers van Amsterdam (Chiou en Bosveld, 2009). Gevraagd naar de eerste indruk bij het idee van Amsterdam om zich eventueel kandidaat te stellen voor de organisatie van de Olympische Spelen van 2028 antwoordt ruim zes op de tien inwoners (zeer) positief. De eerste indruk van ondernemers is positiever: ruim driekwart is hierover (zeer) positief gestemd. Ook in de hoofdstad zelf wordt er (over de Spelen in de hoofdstad) dus veel meer gejuicht dan getreurd bij de gedachte aan de Spelen.

De Nederlandse provincies verschillen in de mate van intensiteit waarmee zij eind 2009 werken aan de (beleids)implementatie van het OP2028. Deze intensiteit is niet eenvoudig vast te stellen omdat het vaak niet goed mogelijk is om aan te geven in welke mate plannen of acties geïnspireerd zijn op het OP2028. Met deze kanttekening in gedachten wordt hierna ingegaan op de mate waarin provincies (en Rotterdam en Amsterdam) aan de slag zijn met het OP2028¹⁰.

De provincies Utrecht, Zuid-Holland en Zeeland zijn wat minder ver gevorderd met het definiëren van de eigen positie binnen het plan dan de andere Nederlandse provincies. Limburg, Flevoland, Noord-Holland en Noord-Brabant kijken bij het implementatieproces nauwelijks naar een samenwerking met andere provincies. Provincies die een samenwerking willen of in ogenschouw nemen zijn natuurlijk Overijssel en Gelderland, maar ook de drie provincies Drenthe, Groningen en Friesland oriënteren zich ten aanzien van een gezamenlijke ‘Noordelijke alliantie’.

Amsterdam en Rotterdam kunnen beschouwd worden als gemeenten die vergevorderd zijn met het invullen van de eigen olympische bijdrage. Het college van Amsterdam heeft bijvoorbeeld een ‘regisseur Olympische Ambitie’ aangesteld die zich onder meer inzet om de ambities richting 2028 vorm te geven en waarbij het OP2028 als leidraad functioneert (gemeente Amsterdam, 2009).

Eind 2009 begeven steden en provincies zich ook op de markt van trainingslocaties voor de Spelen van 2012 in Londen. Nederlandse trainingslocaties ondervinden onderlinge concurrentie, maar ook buitenlandse steden (zoals Antwerpen) bieden hun diensten aan Olympiërs aan en vormen een gedegen alternatief voor Nederlandse trainingsbestemmingen. De bestemmingconcurrentie tussen Nederlandse steden heeft een positieve wending gekregen toen besloten is dat Rotterdam zich samen met andere Nederlandse steden gaat profileren op de SportAccord International Convention. Voorheen deed de Maasstad dat alleen. Om synergie en slagkracht te verkrijgen zijn de partijen hierin nu verbonden als een Hollands bondgenootschap. Zonder het OP2028 was de kans klein dat deze wenselijke samenwerking tot stand zou zijn gekomen. In Overijssel speelt ook de gedachte om de faciliteiten in dit kader te vermarkten. Concreet werd dit aangehaald door de Stichting FBK-Games en door Landstede (met het oog op Zwolse accommodaties).

Motieven van provincies of steden om zich te profileren als aanbieder van trainingsfaciliteiten voor 2012 verschillen. Rotterdam focust zich bijvoorbeeld meer op het concreet aanbieden van trainings- en huisvestingsmogelijkheden voor sporters, terwijl Limburg de regio veel breder wil vermarkten (als zakelijke en toeristisch-recreatieve bestemming).

¹⁰ Met dank aan Herbert Wolff (coördinator Olympische Kennis bij Olympisch Vuur).

3. Overijssel in perspectief van olympische ambities

Nadat het algemene sportbeleid van de provincie Overijssel aan een beschouwing wordt onderworpen, worden in dit hoofdstuk de ambities van het OP2028 vanuit Overijssels perspectief benaderd. Hoe verhoudt Overijssel zich op de verschillende indicatoren tot het nationale beeld? Met het oog op een mogelijke Oost-Nederlandse benadering zijn ook Gelderse gegevens opgenomen. Gezien de primaire focus op Overijssel en de nagestreefde bondigheid is de Gelderse informatie niet overal tekstueel toegelicht. Vanwege hun verwantschap zijn de sociaal-maatschappelijke ambities en die op het gebied van welzijn in één paragraaf gecombineerd. De kleine steekproefomvang die aan bepaalde onderzoeksresultaten ten grondslag ligt zorgt ervoor dat die resultaten indicatief van aard zijn.

3.1 Provinciaal sportbeleid algemeen

Inventarisatie provinciaal sportbeleid

De thema's van de door NISB in 2007 ontwikkelde Menukaart Sport en Bewegen zijn gehanteerd bij een project inzake de inventarisatie en kwalificatie van het sportbeleid van alle Nederlandse provincies (Lucassen et al., 2008a)¹¹. Het thema sportstimulering lijkt bij elke Nederlandse provincie een belangrijk beleidsthema. Dit is niet verwonderlijk omdat de maatschappelijke waarde ervan zelden ter discussie staat. Als de sportbeleidsdocumenten per 2008 van alle Nederlandse provincies worden vergeleken dan valt het Overijsselse beleid op. Dat komt doordat Overijssel de provincie is die het minste thema's in het sportbeleid heeft geïntegreerd (namelijk vier van de negen). Van de negen thema's sportstimulering, actieve leefstijl, maatschappelijke waarde, sport en onderwijs, sport- en beweegaanbieders, sportaccommodaties, recreatie, sportevenementen, topsport en talentontwikkeling kwamen alleen de thema's sportstimulering, actieve leefstijl, sport en onderwijs en sport- en beweegaanbieders in 2008 in het Overijsselse beleid aan bod. Het rapport 'Samen & Overijssel!' is echter in juli 2008, kort na het vernoemde onderzoek, door de provincie Overijssel uitgebracht. Daarin staan beleidslijnen met betrekking tot de breedtesport opgenomen. Indien dit Overijsselse rapport in het onderzoek zou zijn meegenomen, dan zou de positie van Overijssel beter zijn geweest. Noord-Brabant trekt de aandacht omdat dat de enige provincie is die alle negen thema's in het sportbeleid heeft opgenomen.

Bevolking- en huishoudensprognose

Voor de realisatie van de ambities is kennis over de toekomstige bevolkingsamenstelling en -grootte relevant. Daarover is vrij veel bekend en bovendien spelen deze zaken een rol van betekenis in de toekomst van de sport(deelname). Dit is relevant voor beleidsvorming in het algemeen, maar ook in het kader van het OP2028. In bijlage 2 is de bevolkingsprognose van het CBS voor Overijssel voor 2025 opgenomen. Ook is de huishoudensprognose gepresenteerd. Uit de bevolkingsprognose kan geconcludeerd worden dat de bevolkingsomvang van Overijssel in 2025 iets groter is dan in 2009 (+1,3 procent). De groei in die periode is in Nederland als totaal groter, namelijk circa drie procent. In Overijssel is er dus minder groei dan in Nederland

¹¹ Voor meer informatie over deze menukaart zie www.menukaartsportenbewegen.nl.

als geheel. Het aandeel 65-plussers in 2009 in Overijssel (15 procent) is gelijk aan dat van Nederland. In 2025 bedraagt dat aandeel in zowel Overijssel als Nederland 21 procent, een stijging van zes procentpunten in zestien jaar. Het aantal huishoudens neemt in Overijssel tussen 2009 en 2025 met 42.000 toe tot 516.000 (+8,9 procent) en in Nederland is die groei 696.000 (+9,5 procent). Met name het aantal eenpersoonshuishoudens zal toenemen, in tegenstelling tot de krimp van het aantal paren. Voor de bevolkingsomvang is er in Overijssel dus sprake van consolidatie, maar het aantal huishoudens groeit substantieel. Als gevolg van afvlakking van de bevolkingsgroei zal de concurrentie om arbeidskrachten tussen regio's toenemen (Trendbureau Overijssel 2008). Aanbieders van producten en diensten, waaronder dus ook sportaanbieders, dienen alert te anticiperen op de veranderende consumentenwensen.

3.2 Topsport

Grootschalige goudjacht

Op internationaal niveau is het aantal landen dat 'jaagt op sportief goud' gegroeid (Van Bottenburg et al., 2009). De positieve effecten die uitgaan van topsportprestaties op het vaderland van de sporter, zoals nationale trots en prestigeverwerving met een mogelijke economische spin-off, worden door een groeiend aantal landen nagestreefd. Nederland investeert dus zeker niet alleen in het creëren van randvoorwaarden die moeten bijdragen aan het verwezenlijken van de ultieme sportdroom van topsporters en die talenten moeten helpen uit te groeien tot topper. Door de stijgende investeringen van andere (sport)landen komt de lat hoger te liggen. Dat vergt aandacht voor voldoende investeringen in de (top)sport. De collectieve uitgaven aan topsport zijn de afgelopen tien jaar verdubbeld, de (sponsor)investeringen van het bedrijfsleven en de topsportuitgaven van provincies en gemeenten zijn dan nog niet eens meegerekend (Van Bottenburg, 2008a). De discussie over de keuze tussen diversiteit en/of prioriteit is aan de orde van de dag: de middelen om het topsportniveau naar een hoger plan te tillen, worden in Nederland verspreid over vrij veel sporttakken, terwijl maar voor een select aantal sporttakken de kans op goud groot lijkt. Investeringen in topsport kunnen niet los worden gezien van breedtesportbeleid, vaak is er sprake van een wisselwerking.

Vertegenwoordiging sporttakken bij Overijsselse Olympische netwerken

De Olympische Netwerken in Nederland begeleiden en ondersteunen (aankomende) topsporters. Voor de NOC★NSF-statussen A en B, HP (high potential), IT (internationaal talent), NT (nationaal talent) en BE (belofte) zijn in de tabellen 3.1 en 3.2 de aantallen van de Overijsselse netwerken en het Gelders netwerk gepresenteerd¹². Met de Overijsselse netwerken worden in dit rapport de organisaties Olympisch Netwerk Twente en Olympisch Netwerk IJssel Vecht Noord Veluwe bedoeld. Laatstgenoemde beslaat ook vier Gelderse gemeenten.

¹² De sporters die in het buitenland wonen (zeventien in totaal) zijn buiten beschouwing gelaten. Zie <http://nocnsf.nl/CMS/showpage.aspx?id=657> en <http://www.regiosteunpunt.nl/upload/Statussen.pdf> voor nadere informatie over de onderscheiden groepen.

Beide netwerken zullen opgaan in één Olympisch Netwerk Overijssel. Een uitzondering vormen de Gelderse gemeenten Harderwijk, Epe, Heerde en Hattem die thans nog tot het Olympisch Netwerk IJssel Vecht Noord Veluwe behoren. In de nieuwe opzet zal dat viertal worden toegevoegd aan het netwerk in Gelderland. Sportservice Overijssel werkt momenteel samen met de andere founding partners aan de totstandkoming van het Olympisch Netwerk Overijssel¹³.

Tabel 3.1 A-, B- sporters en HP naar Olympisch Netwerk per september 2009, in aantallen

		OV ^a	GE	NL
Aantal	A-status	38	32	472
	B-status	30	31	307
	HP-status	3	5	32
	Totaal	71	68	811
Aantal per mln. inw..	A-status	31	16	29
	B-status	24	16	19
	HP-status	2	3	2
	Totaal	58	34	49

^a Som van Olympisch Netwerk Twente en Olympisch Netwerk IJssel Vecht Noord Veluwe. Bij berekening dichtheden per miljoen inwoners is er rekening mee gehouden dat het Olympisch Netwerk IJssel Vecht Noord Veluwe ook de Gelderse gemeenten Harderwijk, Epe, Heerde en Hattem omvat.

Bron: NOC★NSF (Voorzieningen Topsporters), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Acht procent van de sporters met een A-status, eveneens acht procent van de sporters met een B-status en bijna tien procent van de high potentials in Nederland behoort tot de Overijsselse netwerken (aandelen niet zichtbaar in tabel). Indien het aantal sporters met een A-, B- of HP-status in de gebieden gerelateerd wordt aan het bevolkingsaantal, dan blijken de Overijsselse netwerken relatief veel sporters te tellen. In Overijssel zijn er per één miljoen inwoners 58 sporters met een A-, B- of HP-status, terwijl het Nederlands gemiddelde 49 bedraagt. Er is dus een hoge concentratie van deze groep sporters in Overijssel. Dat geldt vooral voor diegenen met een B-status. Hoe dit beeld is voor de groep beloftes, nationale talenten en internationale talenten is in tabel 3.2 beschreven.

¹³ Diverse gremia zijn inmiddels vertegenwoordigd. Naar geschikte representanten van onder meer het bedrijfsleven, sportbonden, gezondheidszorg, toerisme, welzijnsorganisaties wordt nog gezocht. De 'verbindende kracht' van het OP2028 kan daar naar verwachting aan bijdragen.

Tabel 3.2 Beloftes, NT en IT naar Olympisch Netwerk per september 2009, in aantallen

		OV ^a	GE	NL
Aantal	BE	131	139	1.599
	NT	100	108	1.068
	IT	73	55	742
	Totaal	304	302	3.409
Aantal per mln. inw..	BE	107	70	97
	NT	82	55	65
	IT	60	28	45
	Totaal	248	153	208

^a Som van Olympisch Netwerk Twente en Olympisch Netwerk IJssel Vecht Noord Veluwe. Bij berekening dichtheden per miljoen inwoners is er rekening mee gehouden dat het Olympisch Netwerk IJssel Vecht Noord Veluwe ook de Gelderse gemeenten Harderwijk, Epe, Heerde en Hattem omvat.

Bron: NOC★NSF (Voorzieningen Topsporters), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Acht procent van de BE, negen procent van de NT en tien procent van de IT behoort tot de twee Overijsselse netwerken (percentages niet zichtbaar in tabel). Gerelateerd aan het bevolkingsaantal is er in Overijssel een beduidend hogere concentratie van zowel beloftes, nationale en internationale talenten. Vooral nationale talenten zijn in vergelijking met het nationale beeld goed vertegenwoordigd.

De vraag dringt zich op in welke mate sporttakken vertegenwoordigd zijn in Overijssel. Bekijkt men de absolute aantallen van alle sporters van de twee netwerken tezamen dan blijken beoefenaars van volleybal (65), hippische sport (38) en motorrijden (29) het meest in Overijssel voor te komen. Opvallend is dat in de top-vier van Gelderland ook al deze sporttakken voorkomen (judo staat in Gelderland op de tweede plaats). Zie bijlage 3 voor een totaaloverzicht van topsporters en talenten naar netwerk. Er zijn echter verschillen tussen de spreiding van sporten bij de groep topsporters enerzijds en die van talenten anderzijds. Voor Overijssel blijkt dat volleybal, hippische sport en motorrijden ook de top-drie bij de talenten vormen maar er drie andere sporttakken bij de topsporters het meest beoefend worden. Dat zijn namelijk wielrennen (10), softbal (10) en schaatsen (7).

Het aandeel Overijsselse (top)sporters van alle Nederlandse (top)sporters is wellicht interessanter dan het absoluut aantal (top)sporters dat geregistreerd is bij de Overijsselse netwerken. In marketingtermen kan dit worden beschouwd als het marktaandeel van Overijssel in de markt van beoefenaars van de verschillende sporttakken. In tabel 3.3 staan de sporttakken vermeld waarvan de Overijsselse netwerken het grootste aandeel van de nationale groep hebben (aflopend gesorteerd op basis van het relatieve aandeel). Er zijn alleen sporttakken gepresenteerd die minimaal vijf bij de Overijsselse netwerken geregistreerde beoefenaars kennen (minder beoefende sporten zijn voor deze studie minder interessant, deze zijn wel gepresenteerd in de tabel in bijlage 3).

Tabel 3.3 Sporttakken met hoogste Overijssels aandeel van Nederlandse sporters in de categorieën A-status, B-status, HP, BE, IT en NT tezamen, in aantallen en procenten

Sporttak	% van NL	Aantal
Skeeleren	38	5
Tafeltennis	25	16
Motorrijden	21	29
Hippisch	19	38
Waterpolo	18	16
Softbal	17	18
Taekwondo	17	5
Volleybal	16	65
Gymnastiek	13	13
Wielrennen	12	25
Atletiek	9	14
Voetbal	9	10
Zwemmen	9	15
Handbal	8	12
Schaatsen	8	21
Basketball	8	5
Tennis	5	18
Judo	5	13
Alle sporten ^a	9	374

^a Inclusief niet in de tabel gepresenteerde sporttakken

Bron: NOC★NSF (Voorzieningen Topsporters), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Skeeleren, tafeltennis en motorrijden zijn de sporten waarin de Overijsselse netwerken binnen het totaal van alle categorieën sporters het grootste aandeel hebben, respectievelijk 38, 25 en 21 procent.

Tabel 3.4 Sporttakken met hoogste Overijssels aandeel van Nederlandse sporters in de categorieën A-status, B-status en HP, in aantallen en procenten

Sporttak	% van NL	Aantal
Softbal	50	10
Skeeleren	38	5
Schaatsen	18	7
Motorrijden	18	5
Wielrennen	14	10
Zwemmen	9	5
Alle sporten ^a	9	72

^a Inclusief niet in de tabel gepresenteerde sporttakken

Bron: NOC★NSF (Voorzieningen Topsporters), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Softbal, skeeleren, schaatsen en motorrijden zijn de sporten waarin de Overijsselse netwerken binnen de categorieën A-status, B-status en HP het grootste aandeel hebben, respectievelijk 50, 38 en 18 procent. Vooral het relatieve aandeel softballers is dus erg hoog.

Tabel 3.5 Sporttakken met hoogste Overijssels aandeel van Nederlandse sporters in de categorieën BE, IT en NT, in aantallen en procenten

Sporttak	% van NL	Aantal
Tafeltennis	28	14
Motorrijden	22	24
Hippisch	19	35
Waterpolo	18	16
Volleybal	18	63
Gymnastiek	14	11
Wielrennen	11	15
Atletiek	10	12
Voetbal	10	7
Softbal	9	8
Zwemmen	9	10
Handbal	8	10
Schaatsen	7	14
Judo	5	13
Tennis	5	16
Alle sporten ^a	9	302

^a Inclusief niet in de tabel gepresenteerde sporttakken

Bron: NOC★NSF (Voorzieningen Topsporters), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Tafeltennis, motorrijden en de hippische sport zijn de sporten waarin de Overijsselse netwerken binnen de categorieën beloftes en (inter)nationale talenten het grootste aandeel hebben, respectievelijk 28, 22 en 19 procent.

Olympische medailles

Een project over de bijdrage van Overijssel in het kader van het OP2028 rechtvaardigt de vraag in welke mate Overijsselse sporters tijdens de Olympische Spelen medailles hebben behaald. In totaal namen Nederlanders na de drie meest recente Zomerspelen 63 medailles mee naar huis (exclusief teamsporten). Eén van die 63 medailles was een Overijsselse: Jeroen Dubbeldam sleepte met De Sjiem in Sydney (2000) namelijk vrij onverwacht het goud binnen bij het individuele springconcours¹⁴. Voor bijvoorbeeld Noord-Brabant is dat beeld compleet anders:

¹⁴ Een medaille wordt als een Overijsselse aangemerkt als die is behaald door een sporter die ten tijde van het behalen van die prestatie tot een van de Overijsselse netwerken behoorde.

de Brabanders gingen met tweederde van de 63 medailles aan de haal. De medaille-oogst van Overijssel is dus zeer mager.

Met alleen deze analyse zou men de Overijsselse topsport tekort doen. De provincie mag trots zijn op ‘zijn’ (ex)sporters waaronder bijvoorbeeld Hennie Kuiper, Erben Wennemars, Reinier Paping, Evert van Benthem, Wout Brama en Jos Lansink. Last but not least mag in de herfst van 2009 de nummer één-positie van eredivisionist FC Twente niet onbenoemd blijven.

De gemeente Enschede heeft momenteel zelf olympische wensen. De gemeente oriënteert zich namelijk op de mogelijkheden om de Jeugd Olympische Spelen in (bijvoorbeeld) 2018 in Twente te organiseren.

Aandeel en prestaties Overijssel in topsportcompetities

Sinds 2005 vindt er, op basis van een concept van sporteconomisch adviesbureau Sport2B, een verkiezing van de topsportgemeente van het jaar plaats¹⁵. Uitsluitend teamsporten worden hierbij betrokken omdat zij via veld, sporthal of zwembad in de regel een sterke geografische binding hebben met hun ‘thuisgemeente’. In de top-10 uitslag doet met name de Overijsselse hoofdstad van zich spreken: Zwolle behaalde in 2005 een derde plaats en wist zich ook in 2006 in de top tien te handhaven (negende plaats). In 2007 werd de stad elfde en met een vierde plaats in 2008 stonden de blauwvingers maar net naast het podium.

Onderstaande tabel geeft een beeld van het totaal aantal teams in de verschillende competities in 2008 en het aandeel Overijsselse teams. De top-3 klasseringen zijn eveneens vermeld. Er zijn in totaal 424 teams in deze competities actief, waaronder 35 Overijsselse. Op totaalniveau heeft Overijssel derhalve een aandeel van acht procent. Aangezien zeven procent van de Nederlanders in Overijssel woont kan men, weliswaar enigszins kort door de bocht, constateren dat Overijsselse teams in verhouding vertegenwoordigd zijn.

¹⁵ Aan de hand van een door Sport2B opgesteld rekenmodel wordt de topsportgemeente-van-het-jaar prijs vergeven. Dat gebeurt op basis van sportieve prestaties die worden gewogen naar type sport en omvang van de gemeentebestuur. Voor additionele informatie, bijvoorbeeld over de 36 onderscheiden competities en methode, zie www.topsportgemeente.nl.

Tabel 3.6 Aandeel en prestaties Overijsselse teams in 36 sportcompetities in 2008, in aantallen en procenten

	Teams in competitie	Teams uit Overijssel		Top 3-klasseringen Overijsselse teams
		Aantal	% van totaal	
Biljarten, driebanden	12	3	25	1 e, 2e
Handbal, dames	12	2	17	
Voetbal (eredivisie), dames	6	1	17	
Dammen	12	2	17	
Waterpolo, dames	12	2	17	1 e
Squash, dames	7	1	14	
Softbal	8	1	13	1 e
Volleybal, heren	8	1	13	
Volleybal, dames	8	1	13	
Voetbal (hoofdklasse), heren ^a	84	10	12	hk za C: 1 e, 2e
Voetbal (eredivisie)	18	2	11	2e
Basketbal, dames	9	1	11	vhf
Tafeltennis, dames	9	1	11	
Voetbal (eerste divisie)	20	2	10	
Darts	10	1	10	
Schaken	10	1	10	
Basketbal, heren	11	1	9	
Voetbal (hoofdklasse), dames	12	1	8	
Waterpolo, heren	13	1	8	
Rugby	9	0	0	
Futsal, heren	24	0	0	
Hockey, heren	12	0	0	
Hockey, dames	12	0	0	
Handbal, heren	12	0	0	
Ijshockey	7	0	0	
Tennis	8	0	0	
Tafeltennis, heren	9	0	0	
American Football	6	0	0	
Badminton	8	0	0	
Cricket	10	0	0	
Honkbal	8	0	0	
Korfbal	10	0	0	
Squash, heren	8	0	0	

^a Zes hoofdklassen (drie zaterdag en drie zondag) zijn samengevoegd

Bron: Sport2b, bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Biljarten (driebanden) is de sport die eruit springt: drie van de twaalf teams in competitie komt uit Overijssel én er zijn topprestaties door de Overijsselaars behaald: een eerste en een tweede plaats. Waterpolo (dames) en softbal springen om diezelfde redenen, weliswaar in mindere mate dan driebanden, ook in het oog. In het voetbal (eredivisie en hoofdklasse heren) zijn er puike

prestaties, maar het aandeel teams uit Overijssel is minder hoog dan bij driebanden, waterpolo en biljarten.

Naast de verkiezing van de topsportgemeente van het jaar is er ook de verkiezing van de sportgemeente van het jaar. Hier doet Overijssel nadrukkelijk van zich spreken: Enschede slaagde erin om zowel in 2007 als in 2008 te worden gekozen van sportgemeente van Nederland. Dit had de gemeente onder meer te danken aan een goede bewegingscultuur die zich uit in het aantal basisscholen met een sportieve vakleerkracht, consultants die in alle stadsdelen actief zijn, de sportboulevard en dat sport een vaste plek naschoolse opvang heeft. In 2008 was er bovendien een nieuwe sportnota en was er de opening van een aantal sportaccommodaties (waaronder die van FC Twente en het nabijgelegen IJstadion). Enschede is het voorbeeld van integraal sport- en beweegbeleid.

Meningen over topsport

In de SportersMonitor 2008 is respondenten een reeks stellingen met betrekking tot topsport voorgelegd, welke zijn weergegeven in tabel 3.7. Ook op provinciaal niveau zijn er gegevens bekend. Als gevolg van kleine steekproeven op provinciaal niveau zijn deze resultaten louter indicatief van aard.

Tabel 3.7 Mening over aspecten van topsport (percentage grotendeels of helemaal mee eens, 15 – 80 jaar)

	OV (n=165)	GE (n=254)	NL (n=2.465)
• Meer geld en aandacht voor topsport mag niet ten koste gaan van de breedtesport	47	55	53
• Als ik een kind had met veel aanleg voor sport, zou ik het zeker stimuleren om een topsportcarrière na te streven	27	26	32
• Als Nederlanders een Olympische medaille of wereldkampioenschap winnen, heeft dat een positieve invloed op mij	17	18	19
• Het maakt mij niets uit of Nederlandse sporters internationaal goed presteren	22	23	25

Bron: SportersMonitor 2008, NOC★NSF en W.J.H. Mulier Instituut

Overijsselaars (maar ook de Nederlanders in totaal) zijn het meest ambivalent over de stelling ‘Meer geld en aandacht voor topsport mag niet ten koste gaan van de breedtesport’. Bijna de helft is het hiermee eens. Enkel zeventien procent van de respondenten geeft aan dat als Nederlanders een Olympische medaille of wereldkampioenschap winnen het een positieve invloed op henzelf heeft.

Ontwikkeling van sporttalent

De provincie Overijssel zelf, maar ook organisaties binnen de provincie intensiveren de laatste tijd de aandacht die geschonken wordt aan talentidentificatie en –ontwikkeling. Er zijn in de provincie diverse talentcentra. In de regio Twente zijn er de volgende te onderscheiden:

- FBK Athletics Team;
- Sofbal Oost Nederland;
- Turncentrum Oost Nederland BOSANTON;
- Handbal Oost;
- Tennis Factory;
- Top Judo Twente;
- Voetbalacademie FC Twente (waaronder ook Heracles en Go Ahead Eagles).

In de regio Zwolle zijn er de onderstaande talentcentra, welke zijn verbonden met het Centre for Sports & Education (samenwerkingsverband van Thomas a Kempis college, Talentstad en Landstede). Het betreft onderwijs op het niveau van voortgezet onderwijs en MBO.

- Jeugdopleiding van FC Zwolle;
- Basketbal TalentCentrum;
- Volleybal TalentCentrum;
- Handbal TalentCentrum¹⁶.

Los van het onderwijsconcept is vermeldenswaard dat de studenten testen ondergaan op basis waarvan een profiel wordt opgesteld. Dit profiel geeft onder meer inzicht in de mentale en sportieve weerbaarheid en belastbaarheid (de methodiek wordt thans samen met TNO doorontwikkeld). Eveneens in Zwolle is talentcentrum Hippische sport de Haerst gevestigd. Ook hier is er een goede combinatie van topsport en educatie mogelijk (diverse niveaus: vo, vmbo, mbo en hbo).

In 2009 is in Enschede een vestiging van het Johan Cruyff College geopend (combinatie van topsport en een MBO-opleiding) en Saxion Hogescholen biedt in samenwerking met de Randstad Topsport Academie in Deventer een opleiding commerciële economie aan.

De talentidentificatie en -ontwikkeling is in Overijssel voor verbetering vatbaar. De knelpunten zijn:

- Ongezonde concurrentie tussen sportverenigingen zet een rem op mogelijkheden om toppers (in spé) samen te laten trainen. Verenigingen zijn bang dat andere clubs azen op 'hun talent'. Gezamenlijk trainen van toppers is wenselijk omdat het leereffect dan groter is dan wanneer toppers structureel met minder goede sporters optrekken.
- De focus ligt te vaak op 'vroegbloeiers', waardoor laatbloeiers al snel buiten de boot vallen en geen tweede ronde meer ingaan. Dit is onwenselijk voor alle partijen.
- Signalen wijzen erop dat sportbonden van mening zijn dat er in Overijssel niet veel toppers en talenten zijn (de eerder in deze paragraaf gepresenteerde cijfers weerspreken dit beeld). Daardoor laten bonden de provincie te gemakkelijk links liggen. De perifere ligging (niet nabij het bondsbureau) speelt Overijssel ook parten.

¹⁶ Dit is de eerste NHV HandbalSchool in Nederland. Het Carmel Handbal Talentcentrum kwam de eer toe.

- Ofschoon er aan de weg wordt getimmerd zijn er nog onvoldoende mogelijkheden voor het combineren van topsport en studie. Dit geldt met name voor het hbo en universiteiten.
- Lokaal topsportbeleid is er nauwelijks, het kwam in 2003 maar bij enkele gemeenten voor (Van Eck et al., 2003). Veel gemeenten stellen echter wel middelen of accommodaties beschikbaar voor topsport.
- Het sportbeleid van de provincie Overijssel is smal. Topsport en talentontwikkeling komen er niet in voor (zie ook paragraaf 3.1).

Het eerstgenoemde knelpunt doet zich onder meer voor bij Twentse atletiekverenigingen. Vergelijkbaar is de hippische rivaliteit tussen Boekelo (Military Boekelo), Tubbergen (Schröder Masterclass) en Geesteren (CSI Twente) in Twente. Met betrekking tot de Twentse atletiekverenigingen blijkt er in de praktijk ook al een oplossing te zijn gevonden. De stichting FBK-Games speelt hier een onafhankelijke intermediair die de toppers van verschillende verenigingen samenbrengt en hen onder leiding van een goede trainer in de gelegenheid stelt om gezamenlijk te trainen.

3.3 Breedtesport

Sportdeelname

Van de inwoners van Overijssel (6 - 80 jaar) was in 2007 64 procent sportief actief¹⁷. De participatiegraad is ongeveer gelijk aan die van Nederland (zie de eerste regel van tabel 3.8). De deelnamecijfers van Nederlandse provincies verschillen nauwelijks. De frequentie waarmee sporters sporten is voor Overijssel eveneens vergelijkbaar met het Nederlandse beeld. Grosso modo sport de helft van de Overijsselse sporters 12 tot 60 keer per jaar, een kwart 60 tot 120 keer per jaar en een kwart vaker dan 120 keer per jaar (niet in tabel opgenomen).

In welke mate beoefenden sporters hun sport in verenigingsverband? Het aandeel sporters dat sport bij een vereniging wordt ook wel de organisatiegraad genoemd. Overijssel scoort hier hoger dan het nationale beeld: 54 procent van de Overijsselse sporters (6 - 80 jaar) was in 2007 aangesloten bij een sportvereniging tegenover 47 procent in Nederland (zie tabel 3.8). Het aantal sportverenigingen is in Overijssel in verhouding met het aantal inwoners in de provincie. Overijssel telt ongeveer 1.950 sportverenigingen (Provincie Overijssel, 2008), dat is ongeveer zeven procent van alle verenigingen in Nederland. Omdat ook circa zeven procent van de Nederlanders in Overijssel woont, kan kortweg vastgesteld worden dat het verenigingsaanbod in Overijssel in proportie is met het aantal inwoners.

¹⁷ Gebaseerd op SCP (AVO). Er is uitgegaan van de Richtlijn Sportdeelnameonderzoek (RSO) waarbij iemand sporter is als minimaal eens per maand deelgenomen wordt aan sport.

Tabel 3.8 Sportdeelname in 2007 (6 – 80 jaar), in procenten

	OV (n=291-418)	GE (n=502-678)	NL (n=4.114-5.664)
Deelname	64	66	65
Organisatiegraad sporters	54	48	47

Bron: SCP (AVO), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Overijsselaars sporten dus even veel als de gemiddelde Nederlander. Op de vraag naar de mate waarin men zichzelf als sporter ziet gaf daarentegen 50 procent van de Overijsselaars (15 - 80 jaar) in 2008 een bevestigend antwoord tegenover 40 procent van de Nederlandse bevolking¹⁸.

Tabel 3.9 Mate waarin men zichzelf als sporter ziet in 2007 (15 – 80 jaar), in procenten

	OV (n=1 65)	GE (n=254)	NL (n=2.465)
Nee, in het geheel niet	24	30	28
Nee, nauwelijks	27	32	32
Enigszins	24	26	24
Ja, tamelijk	23	9	12
Ja, zonder meer	3	3	4

Bron: SportersMonitor 2008, NOC★NSF en W.J.H. Mulier Instituut

Sportverenigingen

Het W.J.H. Mulier Instituut voert onder de noemer Verenigingsmonitor periodiek onderzoek uit onder een panel van sportverenigingen dat representatief is voor alle Nederlandse sportverenigingen. In de meting van 2008 zijn voor onderhavige studie interessante onderwerpen aan bod gekomen. Omdat dit onderzoek niet tot doel had om uitspraken per provincie te kunnen doen, is de steekproefgrootte op provinciaal niveau klein. Voor Overijssel namen bijvoorbeeld enkel 40 verenigingen deel (slechts twee procent van alle Overijsselse verenigingen). Desondanks is er in dit rapport voor gekozen om naast de nationale resultaten ook de resultaten voor Overijssel (en Gelderland) te presenteren (zie tabel 3.10). Deze zijn echter alleen indicatief van aard. Mede daarom is geen cijfer gebruikt om het resultaat uit te drukken, maar een symbool dat verwijst naar het provinciale resultaat ten opzichte van de nationale uitkomst:

- o = Provinciaal cijfer is (ongeveer) hetzelfde als het nationale cijfer
- = Provinciaal cijfer is lager dan het nationale cijfer
- + = Provinciaal cijfer is hoger dan het nationale cijfer

¹⁸ Som van de antwoorden 'Enigszins', 'Ja, tamelijk' en 'Ja, zonder meer'.

Tabel 3.10 Kenmerken van sportverenigingen naar regio in 2008, in procenten (alleen rechterkolom)

	OV (n=40)	GE (n=71)	NL (n=664)
<i>Ledentalontwikkeling</i>			
• Percentage verenigingen met ledenstop	-	0	5
• Percentage verenigingen dat daling ledental verwacht '08-'09	0	0	8
• Percentage verenigingen met groeiambitie	-	0	52
• Percentage verenigingen dat specifieke doelgroepen goed bereikt ^a	+	0	41
<i>Sporterstypen</i>			
• Percentage gezelligheidssporters dat lid is van vereniging	0	0	58
• Percentage prestatiesporters dat lid is van vereniging	+	0	22
• Percentage gezondheidssporters dat lid is van vereniging	-	0	10
• Percentage netwerksporters dat lid is van vereniging	0	0	1
• Percentage uitdagingenzoekers dat lid is van vereniging	0	0	3
• Percentage buitenspelers dat lid is van vereniging	0	0	3
• Percentage gelegenheidssporters dat lid is van vereniging	0	0	4
<i>Verenigingsaanbod</i>			
• Percentage verenigingen dat actief nieuw sportaanbod aanbiedt	+	0	63
• Percentage verenigingen dat lidmaatschapsvormen flexibiliseert	+	-	64
<i>Strategie</i>			
• Percentage verenigingen met breed gedragen missie en visie	0	+	88
• Percentage verenigingen dat toekomst zonnig ziet	+	0	48
• Percentage verenigingen dat zich als sterk typeert	-	+	79
<i>Overige aspecten</i>			
• Percentage verenigingen dat financiële positie gezond vindt	-	-	66
• Percentage verenigingen dat vindt dat accommodatie in goede staat is	+	0	85

^a Zoals allochtonen en minder validen

Bron: Verenigingsmonitor W.J.H. Mulier Instituut

Populariteit sporttakken

De populariteit van sporttakken in Overijssel vertoont veel gelijkenissen met de nationale participatiecijfers (zie tabel 3.11). De top drie in Overijssel en Nederland is zwemmen, toerfietsen/wielrennen en fitness/aerobics. Sporten die vaak in verband met Overijssel worden gebracht, zoals de hippische sport (zie onder meer paragraaf 4.1), worden in Overijssel niet meer beoefend dan in de rest van Nederland.

Tabel 3.11 Sportdeelname naar sporttak in 2007 (sporters 6 - 80 jaar), in procenten

	OV (n=470)	GE (n=773)	NL (n=6.380)
Zwemmen	49	50	47
Toerfietsen/wielrennen	29	31	29
Fitness/aerobics	25	31	28
Hardlopen, joggen, trimmen	23	23	24
Wandelsport/Nordic walking (per 2007)	20	21	19
Veldvoetbal	16	16	17
Tennis	10	13	13
Zeilen/roeien,kanoen/surfen	9	9	10
Skeelers/skaten	8	11	9
Badminton	8	7	8
Gymnastiek/turnen	8	8	8
Zaalvoetbal	8	6	7
Tafeltennis	8	7	7
Schaatsen	7	6	7
Volleybal	8	9	6
Paardrijden	6	7	5
Golf	7	3	5
Vecht- of verdedigingssport	7	3	5
Basketbal	2	3	4
Hockey	2	5	4
Squash	3	4	3
Auto/motorsport	3	3	2
Atletiek	1	2	2
Handbal	1	2	2
Korfbal	0	3	2
Softbal/honkbal	2	2	1
Overig	9	9	9

Bron: SCP (AVO), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Sportieve dagtochten

In Nederland vonden in 2006/2007 volgens het CBS bijna 900 miljoen dagtochten plaats, waarvan zes procent met de bestemming Overijssel. Sportief getinte dagtochten zijn behoorlijk populair: in Nederland, maar ook in Overijssel, is circa drie van de tien dagtochten sportief van aard. Indien men inzoomt op de typen sportieve dagtochten dan zijn er niet veel verschillen met het Nederlands gemiddelde (zie tabel 3.12). Opvallend is dat in Overijssel ruim een kwart van

de sportieve dagtochten ‘overige binnensport’ betreft terwijl dat negentien procent in Nederland is¹⁹.

Tabel 3.12 Dagtochten naar bestemming en aandeel sport(ieve recreatie) in '06/'07, in aantallen en procenten

	Bestemmingsprovincie		
	OV	GE	NL
Totaal dagtochten (aantal x 1.000)	55.295	100.161	887.272
Aandeel dagtochten sport(ieve recreatie) (%)	29	31	28
- Waarvan wandelen	17	18	19
- Waarvan fietsen	14	15	13
- Waarvan golfen	1	3	3
- Waarvan watersport	2	2	3
- Waarvan vissen	1	2	1
- Waarvan paardrijden	2	5	3
- Waarvan trimmen, hardlopen, fitness e.d.	13	8	11
- Waarvan schaatsen	1	1	1
- Waarvan overige binnensport	26	20	19
- Waarvan overige buitensport	22	26	24
Aantal dagtochten per mln. Inwoners	49.356	50.698	54.091

Bron: CBS, bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Onderwijs

Waar sportverenigingen vrijwel alleen kinderen bereiken die lid zijn van de club, komen scholen vanwege de leerplichtige periode in contact met alle kinderen van vijf tot en met zestien jaar. Dit is ook voor de sportieve carrière een belangrijke periode, omdat sporten op jonge leeftijd stimulerend werkt op de sportparticipatie tijdens latere levensfasen. Het onderwijs is dan ook een belangrijk kanaal om kinderen met (de positieve effecten van) sport en bewegen kennis te laten maken. Sport is echter niet overal onderdeel van het curriculum terwijl de sport (en de leerling) dat wel verdient. Sport en onderwijs worden nog steeds niet voldoende als een eenheid beschouwd. In de uitwerking van de olympische ambitie past een versterking van de relatie tussen school en sport. Landelijk heeft deze relatie in de laatste jaren een sterke impuls gekregen door onder meer de Alliantie School en Sport en de introductie van combinatiefunctionarissen.

In Nederland zijn er drie typen basisscholen die specifiek aandacht besteden aan bewegen en sport op de basisschool: de sportieve school (‘meest sportief’), de sportactieve school en de

¹⁹ Overige binnensport verwijst naar de sporttakken die men indoor beoefent en niet in de tabel opgenomen zijn.

'gewone' basisschool ('minst sportief'). Voor basisonderwijs bestaat er geen schoolsysteem waar je als sporttalent onderwijs en sport samen kunt ontwikkelen. Voor het primair en voortgezet onderwijs is er het predikaat 'sportactieve school' dat verkregen kan worden. In Nederland zijn er nog niet veel geregistreerde sportieve scholen, zeker niet in Overijssel (zie tabel 3.13). Het is niet duidelijk in welke mate sportactieve scholen zichzelf aanmelden c.q. laten registreren.

Tabel 3.13 Sportactieve scholen in primair en voortgezet onderwijs per oktober 2009, in aantallen

		OV	GE	NL
Aantal	PO	0	3	40
	VO	2	11	44
Aantal per mln. inw..	PO	0	2	2
	VO	2	6	3

Bron: KVLO, bewerking W.J.H. Mulier Instituut

In Overijssel zijn er geen geregistreerde sportactieve scholen in het primair onderwijs. Er is een tweetal sportactieve scholen in het voortgezet onderwijs, maar dat aantal is aan de lage kant.

In het voortgezet onderwijs zijn er LOOT-scholen waar topsporttalenten de kans krijgen om hun topsportcarrière te combineren met hun schoolcarrière. Drie van de 28 Nederlandse LOOT-scholen bevinden zich in Overijssel: in Zwolle, Almelo en Enschede. Daarmee lijkt het LOOT-aanbod in Overijssel in de pas te lopen met het nationale aanbod. In het beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs bestaan er geen of nauwelijks wettelijke regelingen voor sporters met een sporttalentstatus.

Een actuele ontwikkeling met betrekking tot de faciliteiten voor topsporters in het onderwijs, is de ontwikkeling rondom de Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO's). Een viertal CTO's zorgt in Nederland voor optimale randvoorwaarden ten behoeve van de hoogste nationale senioren- en talententopsportprogramma's van bonden. Uniek aan deze centra is dat op één locatie fulltime trainen, studeren en wonen optimaal te combineren is. Er zijn CTO's in Arnhem, Amsterdam, Heerenveen en Eindhoven. In Zwolle en Enschede zijn geen CTO's, maar in die gemeenten zijn wel plaatsen waar studie en sport goed te combineren zijn (zie ook paragraaf 3.2). Voor een overzicht van CTO's en Nationale Trainingscentra (NTC's), zie bijlage 4. Een CTO dient de mogelijkheid te bieden tot het volgen van onderwijs dat goed aansluit bij het trainings- en wedstrijdprogramma van de betreffende sportbond(en). Uitgangspunt hierbij is dat de sport leidend dient te zijn en het onderwijs volgend. Een begrijpelijke eis, echter in de praktijk niet eenvoudig realiseerbaar voor de onderwijsinstellingen omdat ze vaak niet kunnen voldoen aan alle eisen, zoals de financiën, facilitaire middelen, de leerplicht en wettelijke condities. Van belang is dat er op nationaal niveau wettelijke aanpassingen worden gemaakt waardoor onderwijsinstellingen geen drempels meer ervaren in het aanbieden van onderwijs aan de topsporters.

Hogeschool Windesheim, maar ook Landstede, het ROC van Twente, Saxion Hogescholen en wellicht ook Universiteit Twente zijn partijen die meer ruimte moet worden geboden om zich

verder te ontwikkelen en zo hun kennis en kunde beter voor de (sport in de) provincie te laten werken.

Sportterrein

Cijfers van het CBS leren dat 1,9 procent van de oppervlakte van Overijssel in 2003 (3.400 vierkante kilometer) uit recreatieterrein bestond. Dat ligt 0,4 procentpunten onder het nationaal gemiddelde. Het aandeel sportterrein (0,7 procent) is ongeveer hetzelfde als voor geheel Nederland (0,8 procent)²⁰. Terreinen die niet als sportterrein zijn aangemerkt worden daarentegen wel veelvuldig als sportterrein in gebruik genomen, bos wat niet gelegen is op een sportterrein is daar een goed voorbeeld van. Bij de interpretatie van de cijfers is dit van belang: de omvang van het recreatie- of sportterrein is geen zuivere afspiegeling van de omvang van het aanbod.

Tabel 3.14 Oppervlakte sport- en recreatiegerelateerde terreinen in 2003, in percentage van totale oppervlakte

	OV	GE	NL
Totaal recreatieterrein	1,9	2,5	2,3
Park en plantsoen	0,5	0,5	0,6
Sportterrein	0,7	0,8	0,8
Overige recreatieterreinen	0,8	1,1	0,8

Bron: CBS, bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Zwemgelegenheden

Zwemmen is razend populair: 47 procent van de sporters (6 - 80 jaar) zwemt. 36 procent van de bevolking (eveneens 6 - 80 jaar) beoefent de zwemsport (Overijsselse cijfers zijn ongeveer identiek, zie ook tabel 3.11). Mede daarom is het interessant om na te gaan hoe groot het aanbod is. In 2001 waren er 155 zwemgelegenheden, 140 zwembaden en 322 bassins in Overijssel (NRIT, 2002)²¹. Naar rato van het aantal inwoners ligt dit aanbod fors boven het landelijk gemiddelde, zo leert tabel 3.15.

²⁰ Tot sportterrein wordt door het CBS gerekend: terrein voor veldsport inclusief draf- en rensport, golfterrein; zwembad, (kunst)ijsbaan; sporthal en manege; permanente motorcrossbaan; bijbehorende tribunes, parkeerterreinen en bos- of heesterstroken; bos voor zover gelegen in het sportterrein.

²¹ Zwemgelegenheden: het aanbod waar van overheidswege door controle en wet- en regelgeving gezwommen mag worden (naast zwembaden ook bijvoorbeeld recreatieplassen).

Tabel 3.15 Zwemgelegenheden, zwembaden en bassins in 2001, in aantallen

		OV	GE	NL
Aantal	Zwemgelegenheden	155	310	1962
	Zwembaden	140	256	1593
	Bassins	322	554	3555
Aantal per mln. inw..	Zwemgelegenheden	143	160	123
	Zwembaden	129	132	100
	Bassins	296	286	222

Bron: NRIT (2002), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Ofschoon het aanbod in Overijssel in vergelijking met het Nederlands gemiddelde niet klein is, wordt er toch van een groot aanbodtekort van zwemaccommodaties in de provincie melding gemaakt (Abma et al., 2006). Het is aannemelijk dat de vraag naar zwemmen tijdens piekuren hier een rol in speelt.

Cruyff Courts

De Johan Cruyff Foundation is een non-profit organisatie die zich richt op het bevorderen van het geestelijk en lichamelijk welzijn van kinderen en jongeren. Dat gebeurt onder meer door de aanleg van Cruyff Courts. Kinderen krijgen met een dergelijk court een goede, veilige plek om te sporten. Door de samenwerking met de buurt, overheid, corporaties, scholen, verenigingen en het bedrijfsleven heeft het Cruyff Court ook een sociale functie in de wijk. Tabel 3.16 leert dat Overijssel relatief veel Cruyff Courts heeft: acht per één miljoen inwoners. Op nationaal niveau zijn dat er zes per één miljoen.

Tabel 3.16 Cruyff Courts in Nederland per oktober 2009, in aantallen

	OV	GE	NL
Aantal	9	9	94
Aantal per mln. inw..	8	5	6

Het belang van fysieke speel- en sportruimte voor ongeorganiseerde sportbeoefening, waar de Cruyff Courts een voorbeeld van zijn, wordt door de provincie Overijssel erkend. Er wordt gestreefd naar (betere) verbindingen tussen schoolpleinen, speelruimtes en sportterreinen. Ook omdat de aanwezigheid van speelruimte voor kinderen en ‘parken en recreatie’ in de vijf grote Overijsselse steden niet hoog gewaardeerd worden (De Beer, 2009) is deze aandacht terecht.

Fitnesscentra

Sportverenigingen bedienen een grote markt, er zijn 4,7 miljoen georganiseerde sporters in Nederland. De afgelopen jaren is het commerciële aanbod sterk gegroeid, met name de groei

van het aantal commerciële fitnesscentra is hier debet aan²². Afgaand op de door de Kamer van Koophandel geregistreerde fitnesscentra telt Nederland er ruim 1.600. Rekent men ook de andere fitnessaanbieders mee dan leidt dat tot ongeveer 1.800 aanbieders²³. Daarmee lijkt er nu sprake te zijn van een verdringingsmarkt. Uit tabel 3.17 wordt duidelijk dat er in Overijssel 103 fitnesscentra aanwezig zijn, een kleine zes procent van het Nederlandse aanbod. Naar rato van het aantal inwoners zijn er in Overijssel weinig aanbieders²⁴.

Tabel 3.17 Aantal Nederlandse fitnesscentra in 2009, in aantallen

	OV	GE	NL
Aantal	103	230	1.783
Aantal per mln. inw..	92	116	109

Bron: Interne gegevens W.J.H. Mulier Instituut

3.4 Sociaal-maatschappelijk en welzijn

Brede erkenning maatschappelijke betekenis van sport

De effecten van de maatschappelijke rol van sport zijn ‘easy to see, but hard to prove’ (Van Bottenburg, 2008b). De kennisontwikkeling van de gebieden waarop en de condities waaronder de maatschappelijk betekenis van sport het grootst is wordt niet voor niets geïntensiveerd. De provincie Overijssel erkent dat de sport belangrijke maatschappelijke waarden vertegenwoordigt. Sport wordt onder andere gehanteerd als een middel om de sociale infrastructuur te verbeteren. Een voorbeeld daarvan is de bevordering van een verdere integratie van allochtonen. Om de integratie van allochtonen te bevorderen ambieert de provincie een toename van vijf procent van het aantal allochtonen dat sport in verenigingsverband in de periode 2009-2012 (Schellingerhout et al., 2009). De sportdeelname van allochtonen loopt immers nog tien procent achter bij de autochtone bevolking (Provincie Overijssel, 2008).

Ook de waarde van vrijwilligerswerk voor de samenleving wordt door de provincie Overijssel ingezien. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het lokale vrijwilligersbeleid, maar de provincie ondersteunt dit op regionaal niveau. Deze aandacht is wenselijk want er is vaak een tekort aan vrijwilligers in Overijssel (Provincie Overijssel, 2009a). Er zijn bij de provincie op dit vlak ambitieuze doelstellingen met betrekking tot werving en behoud van vrijwilligers. In 2012 moet bijvoorbeeld het aantal senioren dat vrijwilligerswerk doet vijf procent hoger dan het landelijk gemiddelde liggen (Schellingerhout et al., 2009). Sleutel tot succes is een zoektocht naar vormen van vrijwilligerswerk die beter aansluiten bij de eisen van de hedendaagse maatschappij en vrijwilliger waarbij de behoefte van de ‘afnemer’ centraal moet blijven staan.

²² Het is niet duidelijk in welke mate het commerciële aanbod en het verenigingsaanbod met elkaar concurreren.

²³ De Kamer van Koophandel rekent ondernemers die van oorsprong een sportschool hadden en fysiotherapeuten met een fitnessaanbod niet mee in het overzicht van fitnessbedrijven (zie ook Lucassen et al., 2008b).

²⁴ Relevant, maar onbekend, is de grootte van de centra.

Vermeldenswaard is de NEC BuurtBattle, een samenwerkingsproject tussen Futsal Chabbab en stichting Wij staan voor de wijk in Nijmegen²⁵. Dit project kan als voorbeeld en inspiratie voor Overijssel dienst doen. Eind november 2009 is de tweede editie waaraan 200 jongens en meisjes uit de Nijmeegse wijken Neerbosch-Oost, Hatert, Heseveld en de stadsdelen Dukenburg en Lindenholt deelnemen geopend. Bij de BuurtBattle spelen jongeren uit wijken voetbal tegen elkaar. Kenmerkend is dat niet alleen op het veld (tijdens de voetbalcompetitie) punten gescoord kunnen worden, er is namelijk ook een fair play competitie dat ook buiten de competitie doorgaat. Binnen dit klassemment kan men punten verdienen door activiteiten te organiseren waardoor de wijk trots op het team wordt (bijvoorbeeld door zwerfvuil op te ruimen). Er kunnen ook minpunten verdiend worden als de deelnemers niet het goede voorbeeld geven.

In Overijssel is er ook een initiatief dat de maatschappelijke kracht van sport benut. Het project Fit for Life in Salland beoogt naast een vergroting van de sociale competenties en maatschappelijke kansen van jongeren ook meer waardering van jongeren voor Salland als woon-, werk- en leefomgeving te creëren. De sport vervult hierbij een belangrijke rol die eens te meer aangeeft dat de maatschappelijke bijdrage verder reikt dat gezondheidsbevordering.

Vrijwilligerswerk

In 2004 voerden 1,6 miljoen mensen vrijwilligerswerk uit in de sportsector in Nederland (Hendrickx et al., 2008). Vrijwilligers zijn van vitaal belang voor de sportverenigingen en tamelijk veel verenigingen hebben moeite om voldoende vrijwillig kader in te zetten (Van Kalmthout et al., 2009). Uit tabel 3.18 kan worden opgemaakt dat het aandeel Overijsselaars dat vrijwilligerswerk verricht bij sportverenigingen vier procentpunten hoger ligt dan het Nederlands gemiddelde.

Tabel 3.18 vrijwilligerswerk bij sportverenigingen (15 - 80 jaar), in procenten

	OV (n=379)	GE (n=607)	NL (n=5.129)
Vrijwilligerswerk bij sportverenigingen	15	13	11

Bron: SCP (AVO), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Het vrijwilligerswerk dat relatief veel Overijsselaars bij sportverenigingen verrichten strookt met het sociaal kapitaal dat in de provincie als sterk wordt ervaren. Nabuurschap ('noaberschap') wordt gekoesterd. Met name de regio Twente wordt in deze context frequent aangehaald. Meer dan in de rest van Nederland blijken Overijsselaars bereid personen in de eigen woonomgeving bij te staan en te helpen (Provincie Overijssel, 2009a). In de sport is FC Twente hiervan een sprekend voorbeeld. De voetbalclub voelt een grote betrokkenheid met haar omgeving en voegt met het project 'Scoren in de Wijk' de daad bij het woord. In de Hengelose wijk Berflo Es en de wijken Tweekelerveld en Velve Lindenhof in Enschede is de betaald

²⁵ Futsal Chabbab organiseert zaalvoetbalactiviteiten en huiswerkbegeleiding voor jongeren en Wij staan voor de wijk initieert, ondersteunt en organiseert maatschappelijke projecten en activiteiten.

voetbalclub actief met maatschappelijke activiteiten zoals een voetbalcursus voor de jeugd en een taalspel waarbij kinderen spelenderwijs met taal kennismaken met als doel het plezier in taal te stimuleren en daarmee taalachterstand op te heffen²⁶. Maatschappelijk ondernemen is geen filantropie want het straalt ook positief af op de organisatie die investeert in de maatschappij. Zo blijkt FC Twente sponsor Menzis mede vanwege de pro-actieve maatschappelijke opstelling van FC Twente voor een sponsordeal met juist deze voetbalorganisatie te hebben gekozen.

Sportwaarden

In tabel 3.19 zijn persoonlijke sportgerelateerde stellingen opgenomen. Respondenten van dit onderzoek konden aangeven in welke mate de betreffende stelling op hen van toepassing was. Daarna staan in tabel 3.20 (aan tabel 3.19 gerelateerde) uitspraken waarbij respondenten konden aangeven in welke mate die van toepassing zijn op sport.

Tabel 3.19 Persoonlijke uitspraken over sport (percentage grotendeels of helemaal mee eens, 15 – 80 jaar)

	OV (n=165)	GE (n=254)	NL (n=2.465)
Ik ben zeker van mezelf	55	57	62
Ik durf mijn mening te geven	80	69	75
Ik voel me door anderen gewaardeerd	53	55	59
Ik heb respect voor anderen	85	89	89
Ik ben goed in communiceren met anderen	68	62	68
Ik heb veel gevoel voor verantwoordelijkheid	83	81	83
Ik stel doelen en ik ga ervoor om die te bereiken	58	53	54
Ik kan goed doorzetten	75	66	70
Ik durf de competitie met anderen aan te gaan	52	47	54
Ik voel me fysiek en mentaal gezond	58	63	60
Ik zit lekker in mijn vel	62	67	66
Ik sta positief in het leven	72	74	75

Bron: SportersMonitor 2008, NOC*NSF en W.J.H. Mulier Instituut

In het oog springende verschillen tussen Overijsselaars met alle Nederlanders zijn dat Overijsselaars meer dan vier procentpunten lager scoren op de stellingen 'Ik ben zeker van mezelf' en 'Ik voel me door anderen gewaardeerd' en meer dan vijf procentpunten hoger scoren op de stellingen 'Ik durf mijn mening te geven' en 'Ik kan goed doorzetten'.

²⁶ Het project 'Scoren in de Wijk' is in vier aandachtsgebieden verdeeld: Sport, Gezondheid, Scholing en Betrokkenheid. Zie www.scorenindewijk.nl voor additionele informatie.

Tabel 3.20 Uitspraken van toepassing op sport (percentage grotendeels of helemaal mee eens, 15 - 80 jaar)

	OV (n=165)	GE (n=254)	NL (n=2.465)
Zeker van jezelf te zijn	67	58	63
Je mening te durven te geven	55	44	51
Je door anderen gewaardeerd te voelen	54	37	50
Respect voor anderen te krijgen	66	58	64
Te communiceren met anderen	60	53	59
Verantwoordelijkheidsgevoel krijgen	55	54	58
Doelen te kunnen stellen en ervoor te gaan	60	58	63
Goed kunnen doorzetten	72	70	73
Competitie met anderen aan te durven gaan	64	58	62
Je fysiek en mentaal gezond voelen	72	68	73
Lekker in je vel te zitten	72	64	69
Positief in het leven te staan	58	57	63

Bron: SportersMonitor 2008, NOC*NSF en W.J.H. Mulier Instituut

‘Goed kunnen doorzetten’ is de stelling die de meeste Nederlanders, maar ook de meeste Overijsselaars van toepassing vinden op sport (een kleine driekwart vindt dit). ‘Je door anderen gewaardeerd te voelen’ wordt door Overijsselaars het minst van toepassing op sport bevonden (voor Nederlanders is dit ‘Je mening durven te geven’). Opmerkelijk is dat Overijsselaars ten opzichte van de gemiddelde Nederlander goed kunnen doorzetten én deze stelling door hen van alle stellingen als meeste van toepassing op sport wordt gezien.

Sportverenigingen vertolken volgens Overijsselaars een belangrijke rol in de samenleving. Bijna tweederde van de inwoners van Overijssel vindt bijvoorbeeld dat sportclubs een belangrijke bijdrage aan de sociale samenhang in een dorp, wijk of buurt leveren. Ongeveer hetzelfde aandeel vindt dat sport bij de opvoeding van kinderen heel belangrijk is. In tabel 3.21 zijn nog meer reacties op stellingen over de rol van sport(verenigingen) opgenomen.

Tabel 3.21 Uitspraken over sport(verenigingen) (percentage grotendeels of helemaal me eens, 15 – 80 jaar)

	OV (n=1.65)	GE (n=254)	NL (n=2.465)
• Voor een goede gezondheid is actieve sportbeoefening nodig	52	53	59
• Sportverenigingen zijn te veel gericht op prestatie- en wedstrijdsport	27	32	31
• Het gaat er tijdens het sporten om zich met anderen te meten en de tegenstander te overwinnen	29	22	22
• Sportclubs leveren een belangrijke bijdrage aan de sociale samenhang in een dorp, wijk of buurt	64	59	62
• Bij sportverenigingen heb je te veel regels en verplichtingen	28	19	23
• Ik heb sporten nooit leuk gevonden	20	17	18
• Sport levert een belangrijke bijdrage aan de sociale integratie van etnische minderheden	29	27	33
• Sportverenigingen kennen te beperkte trainingsmogelijkheden (dagen/tijden)	18	16	19
• Sport is heel belangrijk bij de opvoeding van kinderen	65	67	71
• Sportverenigingen zijn te weinig ingesteld op mensen met beperkte sportieve aanleg	31	27	30
• Sporten bij een sportvereniging kost te veel tijd	17	17	18

Bron: SportersMonitor 2008, NOC*NSF en W.J.H. Mulier Instituut

Jeugdzorg

Het past in de olympische gedachte om de rol van sport in de jeugdzorg te intensiveren en de ervaringen met sport-zorgtrajecten in Enschede verder uit te bouwen²⁷. De aandacht voor de jeugd sluit tevens goed aan bij het beleid van het IOC waarbij, vooral dankzij de ijver van IOC-voorzitter Jacques Rogge, de jeugd als doelgroep belangrijker dan ooit tevoren is geworden. Sportverenigingen die bereid zijn om risicojongeren op te vangen en te begeleiden kunnen hierin een cruciale rol vervullen en verdienen daarom ondersteuning. Ook op andere manieren kan sport een rol in de jeugdzorg spelen. Teneinde de jeugd adequaat te helpen zijn professionele krachten noodzakelijk. Hogeschool Windesheim, Landstede, het ROC van Twente en Saxion Hogescholen kunnen in deze behoefte voorzien.

²⁷ Deze projecten zijn opgezet binnen het Meedoen-programma van het Ministerie van VWS.

3.5 Economie

Profiel

Overijssel vormt samen met Gelderland landsdeel Oost. Oost Nederland staat bekend als een regio die intermediair is gelegen (tussen het Ruhrgebied, de Randstad en Midden- en Noordoost Europa), een groen karakter heeft (40 procent van alle Nederlandse natuur ligt in Oost Nederland), over een aantrekkelijk sociaal-maatschappelijk karakter beschikt (nabuurschap), over drie belangrijke kenniscentra beschikt (de universiteiten in Nijmegen, Twente en Wageningen), een prettige woonomgeving biedt (goede voorzieningen, relatief goedkoop, lage woningnood) en een relatief goede bereikbaarheid heeft (71 procent van de Overijsselaars heeft vrijwel nooit last van files, in Nederland is dat gemiddeld 57 procent (Provincie Overijssel, 2009a)). Een schets van een mooi gebied, een regio om trots op te zijn. Voor een overzicht van de Overijsselse regio's, zie bijlage 5.

Desalniettemin ontbeert Overijssel volgens de trotse bewoners een duidelijk beeld naar de buitenwereld terwijl Overijssel veel te bieden heeft (Mazor et al., 2008). In een context van lokalisering als resultante van globalisering is dat extra van belang. Mede daardoor klinkt de roep om een leefomgeving met duurzame betekenis en identiteit (en imago) steeds luider (IPO, 2007). Daarnaast is er de te grote onbekendheid met de Netwerkstad Twente (een stedelijke regio van formaat) en de verkeerscongestie begint toch ook het Oosten parten te spelen, bijvoorbeeld in de Stedendriehoek (B&A Groep, 2008). Tevens zijn er signalen vernomen dat er in Overijssel teveel sprake is van misplaatste bescheidenheid die mogelijk samenhangt met een introvert karakter. Tijdens een interview werd door een geïnterviewde het gezegde 'be good and tell it' genoemd. Deze zegswijze is in Overijssel volgens deze persoon bekend, maar alleen voor wat betreft het eerste deel van de spreuk wordt de daad bij het woord gevoegd. Er lijkt te worden verzuimd om dat bij het tweede deel voldoende te doen. Het product is sterk, maar men kan zich volgens deze geïnterviewde niet aan de indruk onttrekken dat het onvoldoende vermarkt wordt. Bescheidenheid is niet altijd een deugd.

De inwoners van Overijssel erkennen de noodzaak van economische groei, maar zij vinden het daarbij belangrijk dat de balans met behoud van natuur en landschap goed bewaakt blijft, mede omdat dit bepalend is voor de identiteit van Overijssel. Dit baart veel Overijsselaars zorgen met het oog op de toekomst (Mazor et al., 2008). Het bewaken van de balans tussen de natuur enerzijds en de economische en infrastructurele ontwikkeling anderzijds is in Overijssel vanwege de identiteitsbepalende aspecten van het groene karakter (waaraan de provincie ook een belangrijk deel van haar toeristisch-recreatieve kracht ontleent) misschien nog wel belangrijker dan elders.

Kerngebieden

De door Castells voorgestelde economische bedrijvigheid die zich als gevolg van ontwikkelingen op het vlak van informatie- en communicatietechnologie losmaakt van territoriale domeinen (en daarmee verbonden besturen) ziet men maar mondjesmaat. De grenzeloze netwerksamenleving bestaat niet, territoriale binding en openbaar bestuur doen er nog wel degelijk toe (IPO, 2002). Ook in Overijssel is dit goed waarneembaar: er kunnen drie economische regio's met elk een eigen sociaal-economisch karakter onderscheiden worden. Twente heeft meer afstand genomen van het traditionele industriële profiel en is nu een kennisintensieve regio met focus op Informatie en Communicatie Technologie (ICT),

kunstmatige intelligentie, nanotechnologie, medische technologie en procestechnologie. In Salland bepalen traditionele en moderne industriële bedrijfstakken, waaronder de grafimedia, het economisch profiel. Naast Twente en Salland is er de economische regio IJssel/Vecht. Dienstverlening op medisch en financieel gebied is waar deze regio excelleert. In vergelijking met de andere twee regio's is Twente het meest verstedelijkt.

Er is sprake van een economische verknoping van Overijssel met Gelderland. Op dit landsdelige niveau zijn er de volgende economische regio's: het knooppunt Arnhem-Nijmegen, de Stedendriehoek (waaronder de gemeenten Deventer, Zutphen en Apeldoorn), en de WERV-regio (Wageningen, Ede, Rhenen en Veenendaal). Oost-Nederland vormt een sterk front. Waar in de Randstad samenwerking wordt bemoeilijkt door het aantal (heterogene) partijen dat aan tafel zit, er in het zuiden gebrek aan samenhang is, lijkt er in Oost-Nederland sprake te zijn van een goed fundament voor een landsdelige samenwerking gezien de gemeenschappelijkheid van oriëntatie en belangen (IPO, 2002). Door de provincies Overijssel en Gelderland wordt aan de hand van vier programmalijnen samen met partners zo goed mogelijk omgegaan met sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen. Het gaat om de programmalijnen Landelijk Gebied, Impuls Stedelijk Milieu, Economische motor MKB en Klimaat en Energie (Provincies Overijssel en Gelderland, 2009).

Grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland vindt plaats binnen de EUREGIO en de MONT-regio²⁸. De toekomst van Twente (en daarmee van Overijssel en Oost-Nederland) wordt sterk gedefinieerd in de relatie tot de ontwikkeling met Duitsland, met name Noordrijn-Westfalen (Toonen, 2005)²⁹. Bij de implementatie van het OP2028 is het van belang dat er recht wordt gedaan aan de eigenheid van economische territoria en de relaties daartussen.

Innovatieparadox

Netwerken waarin bedrijfsleven, universiteit en overheid zijn vertegenwoordigd, zijn belangrijk voor het innovatievermogen. In Nederland is dat vermogen maar matig ontwikkeld, maar voor de regio Twente gaat dat niet op. Volgens eurocommissaris Hübner (regionaal beleid) is de Universiteit Twente een voorbeeld van innovatie in de Europese Unie. "De samenwerking tussen bedrijfsleven, universiteit en overheid is uniek." aldus Hübner (Trouw, 2008). Nationaal wordt er in het Innovatieplatform werk gemaakt van de verbeterpunten op innovatievlak. Deze liggen niet zozeer op het gebied van kennisontwikkeling, de kennisbenutting is onder de maat. Nederlandse bedrijven blijken doorgaans zwak in het gebruiken en commercialiseren van aanwezige kennis. Een mogelijke verklaring voor deze zogenaamde innovatieparadox (Volberda, 2007) is dat de innovatiekracht van individuele medewerkers onvoldoende wordt benut als gevolg van organisatorische protocollen (De Ridder, 2005).

²⁸ De EUREGIO telt 131 Duitse en Nederlandse leden, bestrijkt 13.000 vierkante kilometer en telt circa 3,4 miljoen inwoners (tweederde van de oppervlakte en de bevolking behoren tot het Duitse deel). De MONT-regio is de stedendriehoek Münster, Osnabrück en Netwerkstad Twente.

²⁹ Op sportief vlak is er binnen de EUREGIO ook samenwerking: de stichting FBK-Games organiseert (enkele dagen voor de FBK-Games) de Euregionale Clinic, een ontmoeting tussen jonge Duitse en Nederlandse atleten (12 - 15 jaar).

Niet alleen de Universiteit Twente blinkt uit, ook de twee andere Oost-Nederlandse universiteiten (Nijmegen en Wageningen) zijn van hoge kwaliteit. Dit blijkt uit hun rang op een internationale lijst van internationale universiteiten (Boekholt et al., 2005). De onderwijsvoorzieningen in de vijf grote Overijsselse steden (niet alleen de universiteiten, maar allemaal) worden door de Overijsselaars erg hoog gewaardeerd én erg belangrijk gevonden (De Beer, 2009).

De gemeente Enschede is in overleg met de Universiteit Twente over het instellen van een sportgerelateerde leerstoel. Gedacht wordt aan een focus op bijvoorbeeld zorgtechnologie, revalidatie, biomedische techniek of innovatieve bouw van (sport)accommodaties. Economische spin-off in de regio wordt hierbij vanzelfsprekend nagestreefd.

Provinciale interventie

Innoveren en ondernemen valt onder de verantwoordelijkheid van ondernemers en andere marktactoren. Dat neemt niet weg dat er op dit vlak een actieve rol voor de provincie is weggelegd, integendeel (vgl. Ladders-Elfferich, 2008). Het is aan de provincie om economische knelpunten te voorkomen of te elimineren en wenselijke ontwikkelingen te bevorderen. De regio (provincie) is hiervoor het gepaste schaalniveau (vgl. Bureau Bartels, 2008). Provinciale interventie spitst zich toe op onder meer het optimaliseren van de logistieke infrastructuur, goede bereikbaarheid en een gekwalificeerde arbeidsmarkt. Daarnaast zijn ook een aangenaam woonklimaat, een goed fysiek milieu, afdoende scholingsmogelijkheden, goede arbeidsomstandigheden, hoogwaardige dienstverlening en de nabijheid van andere bedrijvigheid van belang voor een gunstig economisch klimaat. De ruimtelijk-economische dynamiek moet zo goed mogelijk in maatschappelijk en ecologisch verantwoorde banen worden geleid (IPO, 2002).

De eisen die gesteld worden aan de grootte en kwaliteit van de arbeidsmarkt baren Overijssel zorgen. Overijsselaars zijn als collectief net zo ‘honkvast’ als de gemiddelde Nederlander (Provincie Overijssel, 2009a), maar voor kenniswerkers ligt dat anders. De kennisvlucht (waarbij de afvloeiing groter is dan de toevloeiing) verzwakt de positie van de provincie en versterkt tegelijkertijd die van anderen (in Nederland en daarbuiten). De opkomst van de BRIC-landen maakt dit urgenter. Volgens hoogleraar economie Eijffinger investeert het kabinet niet veel in onderzoek en ontwikkeling, het hangt rond het OESO-gemiddelde (De Volkskrant, 2009b). Op de kennisvlucht lijkt in Twente al succesvol geanticipeerd te worden door innovaties te realiseren én er het MKB daarbij te betrekken (de problematiek rondom de innovatieparadox lijkt binnen deze regio minder urgent te zijn). Als gevolg van de gemeente-overstijgende problematiek is hier een rol voor de provincie weggelegd. Met het oog op de krimp van de arbeidsmarkt (als gevolg van de vergrijzing, zie bijlage 2), is dit een belangrijk aandachtspunt.

Een geoliede kenniseconomie stelt ook eisen aan een goede sociale kwaliteit. Hier is een adviserende, regisserende en ondersteunende rol voor de provincie weggelegd. De sociale kwaliteiten moeten in samenhang met andere kwaliteiten worden benaderd (Toonen, 2005). Leefbaarheid is een voorwaarde voor een prettig economisch klimaat. Die leefbaarheid wordt bepaald door aanwezigheid van voorzieningen, de kwaliteit en bereikbaarheid daarvan en de sociale samenhang in het gebied. Beleidsinterventies op sociaal-maatschappelijk vlak kunnen daarom niet los worden gezien van het bevorderen van een gedegen economisch klimaat.

Triangle

Het jonge initiatief Triangle staat voor de versterking van de ontwikkeling en toepassing van de drie sterke kennisgebieden van de regio Oost: food (Gelderse Vallei), health (regio Arnhem/Nijmegen) en technology (Twente). De kennisgebieden worden onder leiding van een regiegroep afzonderlijk én in onderlinge samenhang uitgewerkt. Kennisgebieden kunnen gezien worden als broedplaatsen van onderzoekers, ondernemers en overheden voor innovatieve en kennisintensieve bedrijvigheid. Het overkoepelende label van Triangle is ‘de gezonde mens’. Het project heeft een goede succespotentie, maar er zijn zwaktes. Een voorbeeld is een verbetering van de gezamenlijke identiteit, het label ‘de gezonde mens’ dekt de regiocompetenties onvoldoende en doet daarmee sommige kerncompetenties te kort. Ook kunnen synergieën tussen de kennisgebieden beter uitgebuit worden (Boekholt et al., 2005).

Toerisme en recreatie

De toeristisch-recreatieve bedrijven in Overijssel bedienen een grote markt. De sector is van grote economische betekenis, wat blijkt uit het aantal arbeidsplaatsen in deze sector (33.5000 in 2007 (Provincie Overijssel, 2009b)). Meer dan de provincie zelf worden de vier Overijsselse toeristische merken vermarkt. Dat zijn de Kop van Overijssel, Vechtdal Overijssel, Salland, Twente en de Hanzesteden langs de IJssel. Er staan daarbij vier thema’s centraal: wellness, natuur- en plattelandsbeleving, cultuurbeleving en proeven en ruiken (Provincie Overijssel, 2009b). Voor een geografische weergave van de toeristische regio’s die het Gelders Overijssels Bureau voor Toerisme (GOBT) onderscheidt, zie bijlage 6. Het GOBT stelt zich (samen met de regionale bureaus voor toerisme) tot doel om het maatschappelijk en economisch functioneren van toerisme en recreatie in Gelderland en Overijssel te optimaliseren.

Tabel 3.22 leert dat het aanbod van groepsaccommodaties, huisjescomplexen en kampeertreinen (en mengvormen van deze accommodaties) in Overijssel relatief groot is en het aanbod van hotels/pensions/jeugdaccommodaties relatief klein³⁰.

Tabel 3.22 Slaapplaatscapaciteit (bedden) per verblijfstype naar regio per december 2008, in aantallen

		OV	GE	NL
Aantal	Verblijfsrecreatie ^a	102.519	152.851	1.003.963
	Hotels/pensions/jeugdaccommodatie	9.565	17.939	198.647
Aantal per mln. inw..	Verblijfsrecreatie ^a	91.509	77.367	61.205
	Hotels/pensions/jeugdaccommodatie	8.538	9.080	12.110

^a Groepsaccommodaties, huisjescomplexen, kampeertreinen en mengvormen van deze accommodaties.

Bron: CBS, bewerking W.J.H. Mulier Instituut

³⁰ De hoge concentratie hotels in de Randstad (voor een groot deel ten behoeve van de zakelijke markt) verhoogt het nationaal gemiddelde sterk.

Bij de vraag naar slaapplekken, uitgedrukt in het aantal gasten, is er een vergelijkbaar beeld als bij het aanbod. Het aantal gasten bij groepsaccommodaties, huisjescomplexen en kampeerterrinen (en mengvormen van deze accommodaties) is in Overijssel relatief groot, terwijl die vraag bij hotels/pensions/jugendaccommodaties relatief laag is (zie tabel 3.23).

Tabel 3.23 Gasten per verblijfstype naar regio in 2008, in aantallen

		OV	GE	NL
Aantal	Verblijfsrecreatie ^a	889	1.416	10.606
	Hotels/pensions/jugendaccommodatie	678	1.670	18.496
Aantal per mln. inw..	Verblijfsrecreatie ^a	794	717	647
	Hotels/pensions/jugendaccommodatie	605	845	1.128

^a Groepsaccommodaties, huisjescomplexen, kampeerterrinen en mengvormen van deze accommodaties.

Bron: CBS, bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Wat betreft dagrecreatie is Attractiepark Slagharen (met Vakantiepark Slagharen nabij) in Noordoost Overijssel is een grote publiekstrekker. Ook de Tuinen van Mies Ruys en waterflora Ada (Natalie) Hofman in Hardenberg oefenen een aantrekkingskracht op velen uit.

Overijssel heeft een aantrekkelijk toeristisch-recreatief profiel, maar er zijn ook zwaktes zoals de lage kwaliteit van het toeristisch aanbod en de beperkte samenwerking tussen toeristisch-recreatieve ondernemers in Noordoost Twente (Plaatselijke Groep Noordoost Twente, 2007). In West-Twente wordt de noodklok geluid omdat cultuurhistorische elementen in verval zijn of dreigen te raken (Plaatselijke Groep West Twente, 2007).

Toerisme wordt in Gelderland en Overijssel nog niet veel in combinatie met sport vermarkt. Op het gebied van de combinatie tussen sport en toerisme blijken in Gelderland en Overijssel hardlopen/trimmen/joggen, nordic walking, paardensport, skaten/skeeleren, toerfietsen en mountainbiken kansrijk (Rietveld 2009)³¹.

3.6 Ruimtelijk

Olympische Spelen in Overijssel?

Experts uit de wereld van de sport (evenementen), ruimtelijke ontwerpers en deskundigen op gebieden als ruimtelijke ordening, mobiliteit, economie en vastgoed hebben zich in 2007 en 2008 tijdens ateliersessies beziggehouden met het verkrijgen van inzicht in de ruimtelijke mogelijkheden voor het organiseren van een evenement als de Olympische Spelen in Nederland en de nalatenschap ervan (Boersma en Keijsers, 2008). De ateliers hadden een verkennend karakter, er zijn beelden geschetst van manieren waarop de Spelen in Nederland georganiseerd

³¹ Teamsporten zijn buiten beschouwing gelaten en er is alleen gefocust op 'actieve sportbeleving'.

zouden kunnen worden. De resultaten zijn beginpunten voor ruimtelijke debatten voor de Spelen in Nederland, maar geen grondslagen voor concrete keuzen en beslissingen. De experts concluderen dat de Spelen in Nederland mogelijk zijn en dat het nuttig is voor ons land (zie ook paragraaf 2.1). Als alle accommodaties nieuw zouden worden gerealiseerd dan zou het 500 tot 600 hectare vergen om de Olympische Spelen onder te brengen.

Het is interessant om na te gaan of deze deskundigen een mogelijke rol voor Overijssel zien weggelegd en welke dat dan is. Die mogelijke toekomstige ‘Olympische functie’ van de provincie is immers van belang voor beslissingen die op de korte termijn genomen moeten worden. Een essentiële vraag is of de Spelen in een regio plaats moeten vinden die (economisch) kansrijk of kansarm is. Een reden om de Spelen te concentreren in een kansrijke Nederlandse regio is dat er ‘doorgepakt kan worden’. Het voorkomen van een te groot economisch verschil tussen kansrijke en kansarme gebieden is een argument om de Spelen te concentreren in een kansarme omgeving. Onder meer refererend aan ervaringen in Athene en Torino (daar ontstonden bijvoorbeeld ‘white elephants’, in onbruik geraakte accommodaties en gebieden) wordt de conclusie getrokken dat de Spelen beter economische ontwikkelingen kunnen versterken dan als impuls voor nieuwe ontwikkelingen in kansarme gebieden kunnen fungeren. In de verkenningen wordt met die wetenschap in eerste instantie gedacht aan de Randstad, Brabant en Arnhem/Nijmegen. Andere gebieden (waaronder dus Overijssel) worden geassocieerd met een hoger investeringsrisico. Daarentegen worden er extra kleine impulsen aangehaald waar Overijssel wél naar voren komt. De Stedendriehoek en Twentestad worden in deze context aangehaald (net als Groningen/Assen en Heerlen/Maastricht).

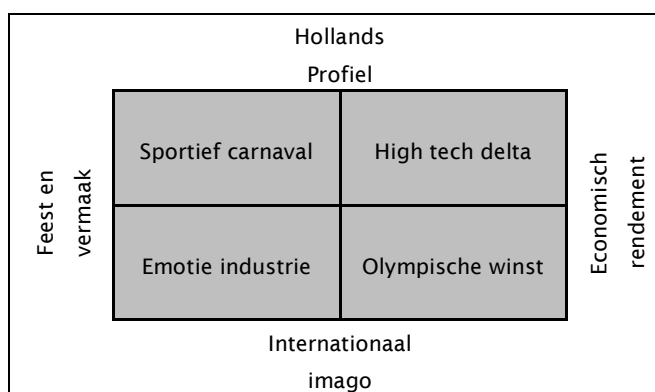
Het verkennen van de ruimtelijke mogelijkheden voor het organiseren van de Olympische Spelen is niet alleen een technische, planologische oefening. De doelen van de organisatie, die worden ingegeven door het thema van de Spelen, bepalen ook wat geschikte en minder geschikte locaties zijn. De Spelen moeten namelijk iets kenmerkends over het land voor het voetlicht plaatsen en het evenement moet bijdragen aan de visie en doelstellingen van het IOC. De koppeling van thema en ruimtelijke inrichting is cruciaal, maar dit wordt nog onvoldoende erkend. Als het thema van de Spelen nog niet bekend is, is het dus niet mogelijk om over planologische zaken knopen door te hakken. Trekt men deze gedachtegang nog iets verder door dan betekent dat ook dat zonder thema weinig gezegd kan worden over de koppeling van sporten aan regio’s (zoals provincies). Andersom is de relatie er ook: bij het kiezen van de centrale boodschap van het evenement kunnen de ogen niet gesloten worden voor de ruimtelijke (on)mogelijkheden.

Tijdens de ateliersessies zijn er ook brainstormende oriëntaties met betrekking tot olympische thema’s thema geweest. Vanuit deze (extreem gekozen) thema’s zijn vervolgens ruimtelijke mogelijkheden verkend. Bij de thematisering staat versterking van het Hollandse profiel tegenover vernieuwing van het internationale imago. Het behalen van hoge economische rendementen is benoemd als thematische tegenpool van het organiseren van de Spelen als een spetterend carnavalesk feest. Binnen de vier kwadranten die op basis van deze twee assen

ontstaan, zijn toen thema's bedacht die dienden als startpunt voor toepassing van ruimtelijke principes. De vier kwadranten met voorbeelden van mogelijke thema's zijn³²:

- Sportief carnaval (Hollands/feest en vermaak);
- High tech delta (Hollands/economisch rendement);
- Emotie industrie (internationaal/feest en vermaak);
- Olympische winst (internationaal/economisch rendement).

Figuur 3.1 Mogelijke thema's Olympische Spelen in Nederland

Bron: Boersma en Keijsers (2008)

Vanuit ruimtelijke principes en de vier mogelijke thema's zijn de ruimtelijke opties verkend. Die zijn samengevat in drie groepen:

- Bundelen (concentratie van accommodaties), vier modellen:
 - Amsterdamse Metropool
 - Waterrijk Amsterdam
 - Rotterdams Rivierfront
 - Wereldhaven Rotterdam
- Verdelen (deconcentratie van accommodaties), vier modellen:
 - Olympische stedenring
 - Sportief voorland
 - Oneindig laagland
 - Hollands reliëf
- Verre horizonten (innovatieve optie om nieuwe kansen aan te boren), twee modellen:
 - Schiphol naar zee
 - Rondje Randstad

Binnen de drie groepen zijn in totaal tien prototypische modellen uitgewerkt. Overijssel heeft binnen de modellen Olympische stedenring en Sportief voorland (binnen de groep 'Verdelen', deconcentratie van accommodaties) een rol van betekenis. In bijlage 7 is een grafische weergave van alle vier 'verdelen-modellen' weergegeven.

³² Zie Boersma en Keijsers (2008) voor additionele informatie over de vier thema's.

In het model ‘Olympische stedenring’ speelt de Randstad een grote rol, er is een concentratie van belangrijke accommodaties in Utrecht, maar ook andere landsdelen worden betrokken. Onder meer Twente wordt genoemd alwaar evenementen in bestaande accommodaties plaatsvinden. Het paardenterrein in Boekelo wordt bovendien expliciet vermeld.

Bij het model ‘Sportief voorland’ wordt de Randstad juist ontweken omdat juist daarbuiten economische impulsen gewenst zijn. De regio Eindhoven wordt nadrukkelijk aangehaald als locatie voor de belangrijkste Olympische accommodaties (waaronder het Olympisch park en een nieuw zwemparadijs). Ook hier komt Twente als potentiële regio in beeld.

Een gedegen vervoersnetwerk is van cruciaal belang bij alle opties. Van alle modellen, die louter beginpunten voor ruimtelijke debatten voor de Spelen in Nederland vormen, was er niet één die het beste was. Aan elk model kleven sterktes en zwaktes. Het is van belang de ontwikkelingen met betrekking tot ruimtelijke verkenningen te blijven volgen.

Een eventuele Spelen in 2028 in Nederland is nog ver weg en het Nederlands sportlandschap kan er dan op een nu onvoorstelbare wijze uitzien. Dat er in pakweg twintig jaar veel veranderingen kunnen plaatsvinden blijkt als men twee decennia terug in de tijd gaat. Sponsoring kon toen rekenen op morele weerstand, Maar ook op andere gebieden hebben zich spectaculaire ontwikkelingen voorgedaan: de sportresultaten, de technologie, de sportgeneeskunde, de biomechanica, het ontwerp en de bouw van stadions en andere sportontmoetingsplaatsen. Last but not least hebben de moderne Spelen zich ontwikkeld tot reusachtige proporties: terwijl in Parijs in 1924 ‘dat hele Olympische feest aan de grote menigte onopgemerkt voorbij ging’ (Arnoldussen, 1994) worden de Spelen tegenwoordig vergeleken met het gelijktijdig organiseren van een kleine dertig wereldkampioenschappen. Ook in 2028 zal men zich realiseren dat er in de twee voorafgaande decennia sensationele verwickelingen in de sport hebben plaatsgevonden. Tegen deze achtergrond heeft het hier ook weinig zin om diep in te gaan op de IOC-eisen ten aanzien van accommodaties³³. Daarnaast wordt te weinig onderkend dat er veel innovatieve accommodatiemogelijkheden zijn (zoals tijdelijke bouw en (delen van) accommodaties die na de Spelen verplaatst kunnen worden). Benadrukt moet worden dat een marktgerichte sportinfrastructuur echter van groot belang is om ons land op sportief gebied naar een olympisch niveau te leiden.

De Olympische Spelen in Nederland zal leiden tot een enorme bezoekersimpuls. De recente geschiedenis van de Olympische Spelen leert dat deze aantallen sterk fluctueren, voor een belangrijk deel beïnvloed door de mate waarin een regio dichtbevolkt en ‘sportminded’ is. Het is niet overdreven te stellen dat de Spelen in Nederland zal leiden tot een bezoek van 12.000 atleten, 6.000 begeleiders, 3.000 officials, vijf tot zes miljoen evenementenbezoekers en 30.000 mediavertegenwoordigers. De grote bezoekersstroom leidt tot een economische impuls van jewelste, die zich uit in zowel kosten als baten. Hoewel de kans klein is dat een Overijsselse

³³ Geïnteresseerden kunnen via <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=684> informatie vinden over de Olympische eisen, onder meer over de minimale toeschouwerscapaciteit voor verschillende accommodaties.

stad als 'host city' wordt aangewezen, zijn er door deze grote bezoekersstromen genoeg andere kansen voor Overijssel³⁴. Deze liggen bijvoorbeeld op toeristisch-recreatief gebied. Deelnemers, begeleiders en (andere) bezoekers dienen verleid te worden om lang(er) in Nederland te verblijven (en Overijssel te bezoeken). Het gaat eerst om verleiden (tot een bezoek) en vervolgens om vertragen (de bezoekperiode zo lang mogelijk proberen te maken). Het is bovenal aan destiniemakingorganisaties (zoals het GOBT) om deze handschoen dan op te pakken. Ook het bieden van trainingsfaciliteiten aan olympische sporters en ruimtes voor zakelijke bijeenkomsten aan aan de Spelen gerelateerde professionals zijn opties. Overijssel heeft met mooie producten diverse ijzers in het vuur om de verschillende bezoekerssegmenten te verleiden tot een bezoek.

Sportaccommodaties

Voor sporten en bewegen zijn accommodaties niet noodzakelijk. Met name hardlopers en fietsers maken in groten getale dankbaar gebruik van vooral de groene omgeving om te sporten. Niet alleen de recreanten zijn hier dan te vinden, ook prestatiegerichte (top)sporters trainen vaak op openbare wegen en paden. Daarentegen is voor andere takken van sport een accommodatie noodzakelijk en daarom behoren sportaccommodaties tot onmisbare voorzieningen voor een sportland. Ook voor het binnenhalen van (internationale) sportevenementen worden er hoge eisen gesteld aan de accommodaties (waaronder capaciteit, bereikbaarheid en voorzieningenniveau). Verbetering van de landelijke (top)sportinfrastructuur en de omgeving van de sporter vormen dan ook één van de speerpunten in het sportbeleid.

Lokale overheden zijn verantwoordelijk voor voldoende en adequate sport- en speelvoorzieningen en sportverenigingen zijn doorgaans zelf verantwoordelijk voor het onderhoud. De provinciale taak is om gemeenten in hun verantwoordelijkheid te steunen in de functie van coördinator, subsidiegever en belangenbehartiger (van gemeenten bij de rijksoverheid). De provincie Overijssel stimuleert gemeenten ook bij de ontwikkeling van multifunctionele buitenspeelruimtes (Schellingerhout et al., 2009). De provincie Overijssel heeft momenteel echter geen beleidskader aangaande sportaccommodaties waardoor beslissingen en acties op dit vlak bemoeilijkt worden. Daar komt bij dat gemeenten pleiten voor een meer actieve rol van de provincie bij het creëren van ruimte voor sport en bewegen en dat er knelpunten bestaan of verwacht worden (zoals een tekort aan financiële middelen of met betrekking tot de inpasbaarheid binnen bestemmingsplannen) bij de realisatie van sportaccommodaties (Van Eck et al., 2003). Ontwikkeling van beleid ten aanzien van sportaccommodaties kan daarom ook verwacht worden, temeer omdat dit passend is in de taakafbakening voor provincies zoals die door de commissie Lodders-Elfferich is geformuleerd (Lodders-Elfferich, 2008). Bovendien vindt er in dit kader te weinig afstemming met buurgemeenten plaats (Van Eck et al., 2003), een intermediaire rol van de provincie is wenselijk.

³⁴ De Overijsselse (Oost-Nederlandse) lobbykracht is van grote invloed op de rol die Overijssel tijdens een eventuele Spelen in Nederland kan krijgen.

In de provincie Overijssel zijn er 1.125 sportaccommodaties, waarvan 199 gymlokalen. Het aanbod en de spreiding van de basissportvoorzieningen is in vrijwel alle Overijsselse gemeenten goed (Van Eck et al., 2003, De Beer, 2009). Tabel 3.24 geeft een beeld van de typen sportaccommodaties en de verdeling daarvan (de gymaccommodaties zijn hierbij buiten beschouwing gelaten omdat hiervan geen nadere specificaties bekend zijn).

Tabel 3.24 Accommodaties (excl. gymaccommodaties) in Overijssel in 2003, in aantallen en procenten

Accommodatietype	Aantal	% van totaal
Binnen ¹	288	31
Baan ²	277	30
Veld ³	207	22
Manege	87	9
Zwem	67	7
Totaal	926	100

¹ Waaronder fitnesscentra, sporthallen en schietaccommodaties

² Waaronder tennis-, atletiek- en schaatsbanen

³ Waaronder hockey-, voetbal- en honkbalvelden

Bron: Van Eck et al. (2003), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Grosso modo bestaat het aanbod voor eenderde uit binnenaccommodaties, voor eenderde uit banen en voor eenderde uit andere typen accommodaties (velden, maneges en zwemgelegenheden).

Bijna de helft van de in accommodaties (exclusief gymaccommodaties) kent een gemeentelijk verzorgingsgebied, zes procent van de accommodaties bedient een regio, één procent heeft een landelijk marktgebied en van 45 procent is de reikwijdte onbekend, zo blijkt uit tabel 3.25. Bekijkt men het niveau waarop gesport wordt, dan wordt duidelijk dat er bij 45 procent van de accommodaties geen topsport wordt bedreven, bij vijf procent wel en bij de helft van de accommodaties is dit onbekend. Voor de accommodaties waarvan het verzorgingsgebied en het sportniveau bekend zijn geldt dat de overgrote meerderheid een gemeentelijk marktgebied heeft en er geen topsport bedreven wordt. Voor een overzicht van achtergrondkenmerken per accommodatietype, zie bijlage 8.

Tabel 3.25 Kenmerken accommodaties in Overijssel in 2003, in procenten (tabelpercentages)

Verzorgingsgebied	Geen topsport	Topsport	Onbekend	Totaal
Gemeentelijk	39	2	7	49
Regionaal	5	1	1	6
Landelijk	0	1	0	1
Onbekend	1	1	43	45
Totaal	45	5	50	100

Bron: Van Eck et al. (2003), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Een passend antwoord op de bedreigde hoogte van het voorzieningsniveau in rurale regio's is het kulturhusconcept, dat in Overijssel een kleine tien jaar geleden succesvol geïntroduceerd is. Bij dit concept wordt meerwaarde gecreëerd uit gezamenlijke voorzieningen, programmering en beheer, waardoor het behoud van maatschappelijk, sociaal en cultureel kapitaal in een woonkern langdurig gewaarborgd is (Kennisknooppunt Kulturhus, 2009). Ook in de rest van Nederland is van dit succes kennisgenomen en het concept is als gevolg daarvan ook elders geïntroduceerd. Sport en bewegen past prima binnen het voorzieningencluster van het kulturhus.

Voorbeelden van Overijsselse topsportaccommodaties zijn het FBK-stadion en het motorcrosscircuit in Markelo. Daarnaast zijn er ook de voetbalstadions van FC Twente, Heracles en het FC Zwolle stadion (voorheen Oosterenkstadion)³⁵. Er zijn twee in topsportaccommodaties aanbouw: het Internationaal Indoor Sportcentrum Almelo (IISPA) en zwembad Het Ravijn (Nijverdal)³⁶. Op kleinere schaal worden er in Overijssel ook succesjes geboekt, zo had SV Schalkhaar (een omnivereniging met als hoofdafdelingen voetbal, handbal en jeu de boules) de primeur met een outdoor fitness park (met toestellen van het Gelderse Nijha BV), dat voor leden en niet-leden opgesteld werd (Sport Knowhow XL, 2009).

De concurrentiepositie van De Scheg (Deventer) en de IJsselhallen (Zwolle) lijkt aan enige erosie onderhevig. In de schaatssport legt de Deventerse accommodatie het soms af tegen gerenommeerde accommodaties in bijvoorbeeld Assen en Groningen. De Zwolse IJsselhallen, waar in het verleden nog toptennis werd gespeeld (David Cup 2003), heeft moeite de concurrentie met Rotterdam en Eindhoven het hoofd te bieden.

Van Eck et al. (2003) concludeerden na een inventarisatie dat de behoefte aan veldsportaccommodaties stabiel zal blijven of zal afnemen, de behoefte aan accommodaties voor sport en beweegactiviteiten die ook geschikt zijn voor ouderen (zoals tennis, golf, zwemmen, biljarten en denksporten) zal waarschijnlijk toenemen. Een (mogelijk) tekort is er in de toekomst voor accommodaties voor de sporttakken zwemmen, hockey, golf, paardrijden, klim- en bergsport, motorcross en squash³⁷.

Majeure ruimtelijke projecten

Grote ruimtelijke projecten voor de provincie zijn thans IJsseldelta-Zuid, de agenda A1-zone en de gebiedsontwikkeling luchthaven Twente en omstreken.

Het project IJsseldelta-Zuid streeft een verbetering van de waterveiligheid, de leefomgeving en doorstroom van het verkeer in het gebied tussen Kampen, de IJssel en het Drontermeer na. Er

³⁵ Met het nieuwe stadion voor FC Zwolle, met een capaciteit van 10.000 toeschouwers, is er in het gebied niet alleen ruimte gecreëerd voor het uitbreiden van de sportfunctie, maar ook voor het realiseren van een breder vrijetijdsaanbod (waaronder een hotel en een casino).

³⁶ Het IISPA wordt het grootste indoorsportcomplex van Twente met drie hallen, voor breedte- en topsport. De topsportcentrum is geschikt voor alle indoorsporten. Zwembad Het Ravijn bestaat reeds, maar wordt omgebouwd tot SportZorgcentrum.

³⁷ Voor deze studie zijn sporttakken geselecteerd die relatief populair zijn en waarbij gebruik gemaakt wordt van accommodaties met (boven)regionaal bereik. Het gaat om de sporttakken schaatsen, hockey, atletiek, golf, motorcross, turnen, paardrijden, squash, klim- en bergsport en zwemmen.

komt ook meer ruimte voor sport en recreatie. De A1-zone moet een visitekaartje van Oost-Nederland worden. Het is veelomvattend, er vallen tien opgaven onder³⁸. Voor de gebiedsontwikkeling luchthaven Twente en omstreken werken de Rijksoverheid, de provincie Overijssel en de gemeente Enschede samen binnen de projectorganisatie Vliegwielen Twente Maatschappij i.o.o.. De missie van deze organisatie is het transformeren van de huidige vliegbasis tot een vliegwielen voor een economisch sterker en duurzamer Twente (VTM 2009). Er is nog geen besluit over de structuurvisie genomen, maar de kans dat sport en bewegen een rol krijgen in het nieuwe te ontwikkelen gebied is groot.

De generieke functies van het OP2028 (zie paragraaf 1.1) kunnen de majeure ruimtelijke projecten bevorderen, zo blijkt uit meerdere interviews. Het is een gouden kans omdat de ambitie als hefboom kan dienen, de geesten rijp kan krijgen en impasses kan doorbreken. Ten aanzien van de gebiedsontwikkeling luchthaven Twente en omstreken is bij een interview expliciet de ‘verbindende functie’ van het OP2028 (zie paragraaf 1.1) aangehaald: het kan partijen nader bij elkaar brengen.

3.7 Evenementen

Evenementen zijn niet meer weg te denken uit de hedendaagse samenleving. Zij zijn er in allerlei soorten en maten, van een Luikse markt op wijkniveau tot een sportevenement met internationale allure. Iedereen treft tegenwoordig wel iets van zijn gading aan in het royale jaarronde evenementenaanbod. Evenementen hebben een sociaal-maatschappelijke functie en evenementen worden ook gehanteerd om daar als regio economisch beter van te worden. Ze dragen namelijk bij aan een prettig werk- en leefklimaat (noodzakelijk voor elke werkgever en werknemer) en brengen vaak geld in het laatje doordat deelnemers en bezoekers geld uitgeven aan vervoer, verblijf en vermaak. Evenementen worden door overheden ook in het licht van ‘place marketing’ gezien: een evenement kan bijdragen aan het vermarkten van de gemeente of provincie. Bij het bedienen van de doelgroepen bewoners, bezoekers, bedrijven en beleggers door overheden behoren evenementen inmiddels tot het standaardaanbod. Niet zelden moet gewaakt worden voor een ‘overkill’ en steeds vaker moeten beslissingen rondom evenementen strategisch worden getoetst aan de hand van het gemeentelijk (vrijtijds)beleid. Een evenement draagt idealiter namelijk bij aan een ‘hogere gemeentelijk doel’ (zoals sportstimulering en ‘civic pride’).

³⁸ Capaciteitsvergroting A1/A35, stadsassen en transformatiezones, knooppunten tot (sub)centra ontwikkelen, goederenvervoer en logistieke knooppunten, (her)ontwikkelen van zichtlocaties, werklandschappen, landschappen en open ruimten zichtbaar maken, kruisingen van water en natuur, groene transferia ontwikkelen en verzorgingsplaatsen en de snelwegomgeving.

In Twente is er een concentratie van vijf grote sportevenementen: Enschede Marathon, FBK Games, EK Triathlon 2009 in Holten, CSI Twente en de Military Boekelo³⁹. De organisaties zijn de afgelopen jaren nauwer gaan samenwerken onder de noemer ‘Topsport in Twente’ met als doel samen de Twentse topsport in nationaal en internationaal verband nog beter uit te dragen en te leren van elkaar. De organisaties zijn ambitieus, zo wil de Stichting FBK-Games het gelijknamige evenement over 10 jaar tot het diamond league niveau opstuwen⁴⁰. Ook elders in Overijssel zijn topsportevenementen, waaronder bijvoorbeeld het hippische evenement Zwolle International in de IJsselhallen⁴¹.

De database van de Respons Sport Monitor biedt een overzicht van alle sportevenementen in Nederland in 2008⁴². Van de 563 onderscheiden sportevenementen die in 2008 in Nederland georganiseerd werden (en aan één locatie zijn toegewezen) vonden de meeste evenementen in Den Haag plaats, Rotterdam en Amsterdam plaats. 41 van de 563 sportevenementen (zeven procent) werden in Overijssel georganiseerd. Omdat de grootte van de evenementen erg uiteen loopt zegt het aantal evenementen per regio niet zoveel. Het belang van de evenementen is meerzeggend. Dat overzicht is gepresenteerd in onderstaande tabel.

Tabel 3.26 Evenementen naar belang, in aantallen en procenten

	OV		GE		NL	
	Aantal	% OV	Aantal	% GE	Aantal	% NL
Gemeentelijk	2	5	1	2	18	3
Regionaal	26	63	26	53	309	55
Nationaal	10	24	20	41	214	38
Internationaal	0	0	0	0	8	1
Onbekend	3	7	2	4	14	2
Totaal	41	100	49	100	563	100

Bron: Respons Sport Monitor, bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Ten opzichte van het nationale beeld zijn er in Overijssel verhoudingsgewijs meer gemeentelijke en regionale evenementen en minder nationale en internationale. In vergelijking met Gelderland heeft Overijssel in verhouding ook minder evenementen van nationaal belang.

³⁹ De Enschede Marathon is de oudste marathon van Nederland en de één na oudste van Europa (in 2010 vindt de 42e editie plaats). De FBK-Games hebben als enige evenement in Nederland een Grand Prix-status van de IAAF ontvangen. Het EK Triathlon 2009 in Holten is vanzelfsprekend eenmalig (de organiserende stichting Triathlon Holten heeft echter al 25 jaar ervaring in het organiseren van triathlons en heeft een grote vrijwilligersachterban). CSI Twente is een klassieker in de springsport met internationale allure. De Military Boekelo is één van de grootste buitensportevenementen in Nederland en het evenement mocht enkele jaren de titel ‘s werelds beste Military voeren (military wordt tegenwoordig vaak ‘eventing’ genoemd, een samengestelde wedstrijd van een dressuurproef, een springparcours en een crosscountry). Zie <http://www.topsportintwente.nl> voor aanvullende informatie.

⁴⁰ De Diamond League zal in 2010 de Golden League (oud systeem) vervangen.

⁴¹ Het evenement voor dressuur-, tuigpaard- en springliefhebbers duurt ongeveer twee weken.

⁴² Er wordt door dit bureau een ruime definitie gehanteerd, er worden bijvoorbeeld ook sportbeurzen meegeteld.

Mede met het oog op te selecteren kernsporten in het kader van het OP2028 is het belangwekkend in welke mate de verschillende sporttakken in dit evenementenaanbod vertegenwoordigd zijn (zie tabel 3.27).

Tabel 3.27 Evenementen per sporttak naar regio, in aantallen en procenten

	OV		GE		NL	
	Aantal	% OV	Aantal	% GE	Aantal	% NL
Fietsen (BMX, MTB, wielrennen)	13	32	8	16	89	16
Hardlopen	5	12	9	18	73	13
Auto/motorsport	2	5	8	16	61	11
Voetbal	3	7	6	12	55	10
Volleybal (incl. beachvolleybal)	2	5	1	2	43	8
Hippische sport	9	22	5	10	39	7
Nautisch/zeilen/surfen e.d.	0	0	0	0	22	4
Wandelen	0	0	4	8	20	4
Tennis	0	0	0	0	14	2
Schaatsen	0	0	0	0	11	2
Atletiek	2	5	1	2	8	1
Hockey	0	0	0	0	8	1
Roeien	0	0	1	2	8	1
Skaten/skeelers	0	0	0	0	7	1
Triathlon	1	2	0	0	7	1
Gymnastiek	0	0	2	4	6	1
Korfbal	0	0	0	0	6	1
Zwemmen	0	0	0	0	6	1
Vechtsport	0	0	0	0	5	1
Danssport	0	0	0	0	4	1
Overig	4	10	4	8	71	13
Totaal	41	100	49	100	563	100

Bron: Respons Sport Monitor, bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Fietsen en de verwante disciplines en de hippische sport zijn in het Overijsselse evenementenaanbod ruimschoots vertegenwoordigd. Bijna eenderde van de Overijsselse evenementen is een fietsevenement (zoals de Ster van Zwolle en de Menzis van Keulen Interieurbouw Omloop) en 22 procent van die evenementen betreft paardensport (waaronder de KWPN Paardendagen en Hippisch Hengelo).

Een ander perspectief op de in tabel 3.27 vermelde aantallen is het aandeel dat Overijssel in het totaalaanbod van de Nederlandse evenementen in de verschillende sporttakken heeft (dat kan worden afgeleid uit de absolute aantallen die gepresenteerd zijn in tabel 3.27). Overijssel heeft een groot aandeel in atletiek, de hippische sport en de fietssport (respectievelijk 25, 23 en vijftien procent). Samen met het aanbod in Gelderland is het Oost-Nederlands aandeel in deze sporten zelfs achtereenvolgens 38, 36 en 24 procent. Voor een compleet evenementenoverzicht, zie bijlage 9.

Binnen de sportevenementen kunnen de topsportevenementen onderscheiden worden. Een overzicht van deze happenings op het hoogste niveau is te vinden in de Evenementen Topsport Kalender van NOC*NSF⁴³. Daaruit blijkt dat in de periode januari 2009 - juli 2018 vooralsnog 35 topsportevenementen in Nederland plaatsvinden en er lopen negen bidprocedures. Van de 35 topsportevenementen vinden er vijf in Overijssel plaats (14 procent) en bij één van de negen bids (elf procent) is Overijssel als locatie betrokken. Het betreft de volgende evenementen:

Tabel 3.28 Overijsselse evenementen op Evenementen Topsport Kalender van NOC*NSF per oktober 2009

Evenement	Plaats ^a	Sport	Jaar	Status
Military Boekelo	Boekelo	Hippische sport	2009	Organisatie
Europa Cup Combined events 1st league	Hengelo	Atletiek	2010	Organisatie
Military Boekelo	Boekelo	Hippische sport	2010	Organisatie
EK Handbal < 19 jaar dames	Almelo	Handbal	2011	Organisatie
EK Fietscross finale	Haaksbergen	Wielrennen	2011	Organisatie
WK Fietscross	Haaksbergen	Wielrennen	2011	Bid

^a De handbalevenementen vinden ook in plaatsen buiten de provincie Overijssel plaats

Bron: Evenementen Topsport Kalender NOC*NSF per oktober 2009, bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Opvallend is dat er twee wielrenevenementen en twee hippische evenementen zijn. In de Evenementen Topsport Kalender van NOC*NSF zijn er in totaal zes wielrenevenementen en zeven hippische evenementen. De andere wielerevenementen vinden in Brabant (2), Limburg (1) en Gelderland (1) plaats. De hippische evenementen zijn in de periode januari 2009 - juli 2018 naast in Overijssel te vinden in Noord-Brabant (3) en Zuid-Holland (2). In tegenstelling tot de wielersport is er in de hippische sport dus een provincie (Noord-Brabant) waar meer topsportevenementen plaatsvinden dan in Overijssel.

Met de wetenschap dat in de gemeente Rotterdam alleen in die periode zeven topsportevenementen plaatshebben en de Maasstad in twee bidprocedures meeloopt wordt duidelijk dat Rotterdam doorgaans als dé sportstad van Nederland wordt beschouwd (vanzelfsprekend spreken ook andere aspecten hierbij mee).

⁴³ Op deze kalender staan evenementen die aan de volgende voorwaarden/omschrijvingen voldoen: * EK's, WK's, Olympische kwalificatietoernooien en vergelijkbare evenementen. Bij vergelijkbare evenementen moet het aantal deelnemende landen 70 procent bedragen van het aantal deelnemende landen aan EK, WK of Olympische Spelen * Evenementen die in Nederland plaatsvinden * Het evenement moet onder auspiciën van een Sportbond (lid van NOC*NSF) georganiseerd worden. * Sportbonden moeten het evenement bij het Informatiecentrum Topsportevenementen aanmelden om op de kalender te komen. * Alleen categorie 1 en 2 topsportonderdelen komen in aanmerking voor plaatsing op de Evenementen Topsportkalender. * Evenementen die op de Evenementen Topsportkalender komen worden onderverdeeld in Top I en Top II topsportevenementen (niet alle sporten zijn vertegenwoordigd). Bonden zijn niet verplicht zijn om evenementen aan te melden, wat ertoe leidt dat niet alle evenementen zijn opgenomen die wel opgenomen hadden kunnen worden. De kalender is te downloaden via <http://www.nocnsf.nl/CMS/showpage.aspx?id=1468>.

Een provincie die ambieert meer topsportevenementen binnen de grenzen te laten plaatsvinden (en daarbij het liefst ook het aandeel in de Nederlandse markt vergroot) moet voldoen aan basiscondities. Geschikte accommodaties, een goede bereikbaarheid daarvan en een prettig klimaat voor sporters en andere bezoekers zijn daar voorbeelden van. Na identificatie moeten de ‘unique selling propositions’ echter nog wel goed voor het voetlicht worden geplaatst. Onbekend maakt immers onbemind. Het verdient daarom aanbeveling om de huidige lobby- en marketingkracht in kaart te brengen en te verifiëren of die overeenstemt met de noodzakelijke middelen om het aanbod goed in de markt te kunnen presenteren. Beschikt Overijssel over voldoende lobby- c.q. acquisitiekracht in de sport? Rotterdam is een voorbeeld van een gemeente die zich op dit vlak voor het project ‘Gateway to the Games 2012’ sterk ontwikkeld heeft.

3.8 Media-aandacht

Vanwege een combinatie van inlevingsvermogen, spanning, identificatie met de sporter, drang om bij een club of groep te horen en pure bewondering is het leuk om de sport via de media te volgen (Kunnen, 2007). Zogenaamde passieve sportdeelname is al jaren een populaire vrijetijdsbesteding. Van de tien best bekeken programma’s in 2008 waren er acht sportprogramma’s, in 2007 waren dat er zeven van de tien en in 2006 bestond de top tien louter uit sportprogramma’s (SKO, 2009). Met name voetbal en schaatsen weten een miljoenenpubliek voor de buis te trekken.

Lezen over en kijken naar sport

De sporttijdschriften hebben tezamen een kernoplage van 1,5 miljoen exemplaren, wat gelijk staat aan 7 procent van de tijdschriftenmarkt (Kamphuis en Van den Dool, 2008). Over (het lezen van) sporttijdschriften en -boeken op provinciaal niveau en de verkoop van sportboeken zijn geen goede trendcijfers beschikbaar.

Tussen 1991 en 2007 is de zendtijd aan sport op televisie weliswaar verdrievoudigd (van 927 uur naar 2.876 uur per jaar), het aandeel sport in de totale zendtijd is bijna gehalveerd (van 6,0 procent in 1991 naar 3,7 procent in 2007) (Kamphuis en Van den Dool, 2008)⁴⁴. Het volgen van sport via televisie, maar ook via de radio, lijkt wat af te kalven. Het is echter nog steeds een populaire bezigheid want circa vier op de tien Nederlanders (6 - 80 jaar) volgden de sport op radio en/of televisie in 2007 (zie tabel 3.29). Inwoners van Overijssel doen dat iets vaker dan de gemiddelde Nederlander.

⁴⁴ Het krimpend aandeel van de sport is minder groot dan deze cijfers suggereren omdat de zendtijd van Eurosport en van sportabonneekanalen (zoals Eredivisie Live) niet is meegerekend. Ook het volgen van de sport via internet is niet meegenomen.

Tabel 3.29 Volgen van sport op radio en/of TV in 2007 (6 - 80 jaar), in procenten

	OV (n=457)	GE (n=758)	NL (n=6.226)
Volgt sport op radio en/of TV	44	42	41

Bron: SCP (AVO), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Toeschouwer bij sport

Van de Nederlandse bevolking (6 - 80 jaar) ging in 2007 gemiddeld ongeveer één op de drie personen minstens eens per jaar naar een sportwedstrijd kijken (Kamphuis en Van den Dool, 2008). In Overijssel is dat aandeel even groot. Wanneer de Nederlandse sporters en de niet-sporters apart bekeken worden dan kan geconstateerd worden dat sportwedstrijden veel vaker bezocht worden door mensen die zelf ook aan sport doen: 40 procent van de sporters was een bezoeker tegenover 17 procent van de niet-sporters. Voor Overijsselaars geldt een vergelijkbaar beeld.

Tabel 3.30 Toeschouwer bij sportwedstrijden in 2007 (6 - 80 jaar), in procenten

	OV (n=467)	GE (n=753)	NL (n=6.255)
Toeschouwer sportwedstrijd (allen)	36	36	35
Toeschouwer sportwedstrijd (niet-sporters)	17	15	17
Toeschouwer sportwedstrijd (sporters)	43	41	40

Bron: SCP (AVO), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

In tegenstelling tot het volgen van de sport via radio en/of televisie is het bezoeken van sportwedstrijden populairder geworden (niet zichtbaar in tabel). Dat hangt onder andere samen met uitgekende marketingzetten van de sportaanbieders. Zo zijn er in stadions aparte vakken voor ouders met kinderen.

Omdat het gros van het bezoek aan sportwedstrijden betaald voetbalwedstrijden zijn, wordt het bezoek daaraan separaat geanalyseerd (zie tabel 3.31). Veertien procent van de Overijsselaars bezocht minimaal een maal per jaar een betaald voetbalwedstrijd en vijf procent van de niet-sporters deed dat. Voor sporters (behalve de voetballers) en voetballers zijn deze percentages respectievelijk dertien en 40 procent. Al deze Overijsselse cijfers over bezoek aan betaald voetbalwedstrijden wijken niet af van die van de gemiddelde Nederlander.

Tabel 3.31 Toeschouwer bij wedstrijden betaald voetbal in 2007 (6 - 80 jaar), in procenten

	OV (n=466)	GE (n=752)	NL (n=6.241)
Toeschouwer wedstrijd (allen)	14	14	13
Toeschouwer wedstrijd (niet-sporters)	5	4	6
Toeschouwer wedstrijd (sporters, geen voetbal)	13	11	11
Toeschouwer wedstrijd (voetballer)	40	50	39

Bron: SCP (AVO), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

4. Implementatie OP2028 in Overijssel

De positionering en de strategie vormen de twee onderwerpen van dit laatste hoofdstuk. Hierbij is gebruik gemaakt van de informatie die in de voorgaande hoofdstukken de revue passeerde. Een suggestie voor kernsporten staat centraal bij de positionering. De strategie betreft de wijze waarop de positionering gestalte kan krijgen en met welk krachtenveld rekening gehouden moet worden. Ook wordt een eventuele samenwerking met Gelderland hierbij belicht.

4.1 Positionering

Kernsporten

Bij de implementatie van het OP2028 door lokale en regionale overheden wordt door NOC★NSF (Olympisch Vuur) aanbevolen om vroegtijdig te kiezen voor kernsporten welke het hart van de sportieve positionering van Overijssel vormen. Met de positionering wordt de positie van de provincie binnen het OP2028, in het hoofd van de consumenten/partners, ten opzichte van andere provincies bedoeld (naar Floor en Van Raaij, 1999). De in dit rapport geselecteerde sporten dienen beschouwd te worden als input voor een discussie met stakeholders hierover⁴⁵.

Bij de kernsportselectie is uitgegaan van bestaande sportkwaliteiten omdat deze een stabiele basis voor uitbouw vormen. Een sport die anno 2009 nauwelijks een band met de provincie heeft als kernsport aanduiden is op dit moment onverstandig⁴⁶. In deze paragraaf is de kernsportselectie systematisch benaderd. Hiervoor zijn negen criteria gehanteerd:

1. Sporten die bij de geïnterviewden (expertgesprekken) ‘top of mind’ waren;
2. Best vertegenwoordigde sporten onder de groep topsporters bij Olympische Netwerken (relatief en absoluut);
3. Best vertegenwoordigde sporten onder de groep talenten bij Olympische Netwerken (relatief en absoluut);
4. Sporttakken waarin Overijsselse teams in de 38 topcompetities uitblinken (hoog deelnamepercentage van Overijsselse teams in combinatie met topprestaties);
5. Best vertegenwoordigde sporttakken bij Overijsselse sportevenementen in 2008;
6. Overijsselse resultaten tijdens Olympische Zomerspelen in de periode 2000 - 2008;
7. Aanwezigheid van (top)sportaccommodaties voor de betreffende sporttak⁴⁷;
8. Sport is met een evenement vertegenwoordigd op de Evenementen Topsport Kalender van NOC★NSF tot 2018.
9. Voor de sport is geen CTO of NTC elders in het land⁴⁸.

⁴⁵ Aanvullende onderzoek, bijvoorbeeld in de vorm van een publiekmeting, is ook mogelijk.

⁴⁶ Als veel provincies en steden kernsporten hebben benoemd (op zijn vroegst in de lente van 2010), verdient het nog wel aanbeveling om na te gaan of er hierbij sprake is van ‘witte vlekken’. Als daarvan sprake is kan besloten worden te analyseren of dit kansen voor Overijssel biedt. Voor zover thans kan worden nagegaan zijn de denksporten bijvoorbeeld nog niet geclaimd.

⁴⁷ Multifunctionele accommodaties, zoals de IJsselhallen, zijn niet meegenomen omdat deze geen primair sportief karakter hebben.

⁴⁸ Dit is een duidelijke ‘borging’ van een sport in een regio.

Niet voor elke sport zijn de criteria 6 en 7 van toepassing want niet alle sporten zijn olympisch en niet voor alle sporten is een accommodatie vereist (denk aan triathlon en wielrennen). Hetzelfde gaat op voor criteria 3 en 4, waar alleen teamsporten van toepassing zijn. Om hieraan tegemoet te komen is er in tabel 4.1 een tweetal resultaten opgenomen: resultaten voor criteria 1 tot en met 9 in kolom 'totaal 1' en voor alleen de criteria '1 en 2, 5, 8 en 9 in kolom 'totaal 2'⁴⁹. Deelnamepercentages van sporttakken zijn niet meegenomen omdat de Overijsselse deelnamecijfers niet verschillen met de rest van Nederland. Hetzelfde geldt voor het type sportieve dagrecreatie met bestemming Overijssel.

Tabel 4.1 Uitkomsten analyse kernsportselectie

	Criteria									Score (%)	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Totaal 1	Totaal 2
Hippische sport	X		X		X	X	X	X	X	78	80
Wielrennen ^a	X	X			X			X		44	80
Softbal	X	X		X					X ^b	44	60
Atletiek (incl. hardlopen)	X				X		X	X		44	60
Basketbal	X			X			X ^c		X ^d	44	40
Waterpolo			X	X			X ^e		X	44	20
Voetbal	X			X			X			33	20
Motorrijden/-cross		X	X						X	33	40
Handbal	X			X			X ^c			33	20
Volleybal	X		X				X ^c			33	20
Schaatsen (incl. skeelers)	X	X								22	40
Biljarten, driebanden				X					X	22	20
Dammen				X					X	22	20
Tafeltennis			X				X ^c			22	0
Triathlon	X									11	20
Kanoën/roeien	X									11	20

^a Inclusief verwante disciplines zoals BMX en mountainbiken

^b Honkbal in Amsterdam en Eindhoven

^c Internationaal Indoor Sportcentrum Almelo (IISPA) (in aanbouw)

^d Waarschijnlijk in Amsterdam

^e Het Ravijn

De hippische sport komt prominent als kernsport naar voren. Wielrennen, softbal en atletiek staan op het tweede plan en zouden ook als kernsport aangemerkt kunnen worden. Vanuit een breed perspectief wordt voorgesteld om niet zozeer één (tweede) kernsport te kiezen, maar een cluster van sporten: de outdoorsporten (of buitensporten). Hierbij gaat het om wielrennen

⁴⁹ De score is uitgedrukt in een afgerond percentage dat tot stand is gekomen door het aantal maal dat een sporttak scoort op een criterium te delen door het aantal maal dat een sporttak op een criterium kan scoren. Voorbeeld van de score van de hippische sport in kolom 'totaal 2': 4/5=80%.

(inclusief BMX, mountainbiken en toerfietsen), hardlopen, nordic walking, skaten/skeelers en kanoën/roeien. Ook aan wielrennen en atletiek (hardlopen), die op basis van de analyse als mogelijke goede alternatieven uit de bus kwamen, wordt met deze propositie tegemoet gekomen. Deze sporten sluiten aan bij het groene karakter van de provincie, bij sporten waarin de provincie uitblinkt (of die potentie heeft) en bij de geïdentificeerde kansen op toeristisch-recreatief vlak. Tevens spelen diverse outdoorsporten goed in op de toeristisch-recreatieve vraag van de groeiende groep kapitaalkrachtige ouderen en is het sportcluster (voor zover bekend) nog niet geclaimd door andere regio's. Met name vanwege de toeristisch-recreatieve link kan dit een economische impuls voor de vrijetijdseconomie opleveren. Deze combinatie leidt er eveneens toe dat de ruimtelijke kwaliteit van de provincie nadrukkelijker op de agenda komt te staan, een wenselijke ontwikkeling aangezien bewoners zich zorgen maken over de 'rood-groen balans'. De Stichting Nationaal Wielersportmuseum, met Hennie Kuiper als adviseur, ambieert een Wielersportmuseum te realiseren. Ook dit initiatief ondersteunt de keuze voor de wielersport (als onderdeel van de outdoorsporten)⁵⁰. De triatlonsport is in Overijssel onvoldoende in de breedte ontwikkeld om op zichzelf tot kernsport te worden benoemd⁵¹. De olympische sporttak kan eventueel wel onder de paraplu van outdoorsporten geschaard worden.

Hoewel een duidelijke focus op de hippische sport en de buitensporten voorgesteld wordt, mag niet voorbij worden gegaan aan de FBK-Games en FC Twente. Het merk FBK is ijzersterk, het evenement is een icoon van de nationale atletiek en de ambities van de organisatie liegen er niet om. Atletiek komt bovendien in de exercitie die uitmondde in tabel 4.1 ook vrij goed naar voren als potentiële kernsport. FC Twente blinkt momenteel niet alleen in sportief opzicht uit, ook worden door de club belangrijke sociaal-maatschappelijke bijdragen geleverd. Bovendien is Enschede een speelstad bij een eventueel WK Voetbal in Nederland en België in 2018 of 2022.

Het verhaal van het kip en het ei is ook van toepassing op de selectie van kernsporten door gemeenten en provincies en het thema van een eventuele Olympische Spelen. Elke Spelen hebben een overkoepelend thema dat past bij een land. Sydneysiders kozen bijvoorbeeld 'Share the spirit' en Peking presenteerde zich met de pay-off 'One World One Dream'. Het centrale thema hangt samen met de locatie waar sporten tijdens de Spelen plaatsvinden. Het op korte termijn kiezen van een kernsport kan op gespannen voet staan met het thema dat (mogelijk) pas over zeven of acht jaar gekozen wordt ('water' en 'duurzaamheid' wordt in de wandelgangen al frequent genoemd). Met het oog op Nederland sportland is het niettemin raadzaam om als regio te excelleren met sporten waarin uitblinkt wordt en die 'horen' in het gebied. Er kan niet met het selecteren van kernsporten gewacht worden totdat het thema van een Spelen bekend is.

Doordat de demografie van Nederland verandert is het mogelijk dat de actieve en passieve deelname aan sporttakken in de toekomst mee verandert. De matige populariteit van

⁵⁰ Het betreft een breed museumconcept waar een overzicht komt van de geschiedenis, het belang en de veelzijdigheid van de wielersport. Naast een tentoonstelling staan ook andere voorzieningen op het verlanglijstje, zoals een bibliotheek, evenementenorganisatie, educatie, horeca en zakelijke dienstverlening.

⁵¹ In Limburg is dit breder ontwikkeld. Het NTC is daar gevestigd en (mede daardoor) zijn elf van de twintig topsporters en talenten bij het Limburgs netwerk aangesloten. In Overijssel is dus geen NTC en maar één van de twintig toptriathleten (in spe) is aangesloten bij de Overijsselse netwerken.

bijvoorbeeld taekwondo (thans 11.000 georganiseerde beoefenaars) kan als gevolg van demografische wijzigingen bijvoorbeeld flink toenemen ten koste van andere sporttakken. Dit is van belang omdat kernsporten op korte termijn moeten worden gekozen, terwijl de populariteit van sporttakken aan verandering onderhevig is.

4.2 Strategie

Bij teamsport is een ploeg het meest succesvol als de sterke punten van de individuen worden gecombineerd en sporters zichzelf in dienst van het team willen stellen. Gemeenschappelijke belangen moeten prevaleren boven individuele wensen en eisen. Dit is een sportieve metafoor voor de organisatie van de Spelen en het werken aan de olympische ambities: ook steden en provincies zullen een geoliede spelersgroep moeten vormen. Dat is geen eenvoudige opgave omdat de individuen buiten de samenwerkingscontext niet zelden elkaars concurrenten of zelfs tegenpolen zijn. De sportmetafoor volgend, kan men stellen dat het samenstellen van een optimaal team extra uitdagend wordt omdat er in het kader van het OP2028 geen coach is wiens wil wet is. NOC*NSF heeft het voortouw genomen met het opstellen van het OP2028, maar de rol van de sportkoepel is in de loop van 2009 al stukken minder leidend geworden. Het plan is nu van heel Nederland (de brede alliantie), er is sprake van 'multi ownership'. Publiek-private partnerships zijn noodzakelijk. Overheden, werkgevers, werknemers, onderwijs, wetenschap en sportwereld moeten samenwerken en het OP2028 kan partijen daartoe extra aansporen.

Bij het hanteren van kernsporten mengt de provincie zich in een concurrentiestrijd met andere provincies (externe concurrentie). Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer een Overijsselse stad en een stad in een andere provincie azen op de organisatierechten van een topsportevenement of het aantrekken van talenten naar de eigen regio. Daarnaast is het mogelijk dat er binnen de provincie zelf concurrentie heerst (interne concurrentie). Wedijver tussen en binnen provincies is niet per definitie onwenselijk omdat competitie het eindresultaat ook goed kan doen. Van belang is dat er in deze competitieve setting geen energie verspild wordt en de gemeenschappelijke gedachte centraal gesteld wordt. Het toneel van het OP2028 is groot genoeg voor iedereen. Het gezamenlijk optrekken stelt forse eisen aan inlevingsvermogen, eerlijkheid, onderling vertrouwen, geven en nemen. Het is voor alle actoren offers brengen en kansen krijgen. En dat niet per se voor iedereen in een uitgebalanceerde verhouding. Het gaat om 'winning by sharing' (Benjamin, 2005). Pas als alle participanten dit op voorhand erkennen is er een uitgangspositie met succespotentie. Het verleden is vaak een goede raadgever voor de toekomst. Hopelijk kan men leren van de wedijver tussen Rotterdam en Utrecht voor de Tourstart 2010. Op voorhand was daarbij al duidelijk dat de rivaliteit tussen Rotterdam en Utrecht voor het Grand Départ van de Ronde van Frankrijk in 2010 zou leiden tot een Nederlandse 'verliezer'. Zou de Hollandse succeskans niet groter zijn geweest als Nederland in staat was geweest één sportieve vuist te maken? En zou Nederland met één stad internationaal niet professioneler en eensgezinder over zijn gekomen?

Samenwerking met Gelderland ligt bij de hippische sport, de buitensporten en atletiek meer voor de hand dan bij voetbal. De hippische sport is bij de Oost-Nederlandse partner ook sterk ontwikkeld, net als de potentie voor buitensporten (Provincie Gelderland 2009). Wat betreft de wielersport is Omnisport Apeldoorn dé accommodatie voor baanwielrennen, het WK Baanwielrennen wordt niet voor niets in 2011 in Apeldoorn georganiseerd. In de atletiek vormt de huidige Overijsselse-Gelderse samenwerking (Arnhem, Apeldoorn en Hengelo) een goede

basis om de banden nauwer aan te halen⁵². De gemeentes Apeldoorn en Hengelo ondersteunen ook expliciet de interprovinciale samenwerking op atletiekgebied vanwege een synergetisch effect (Gemeente Apeldoorn en Hengelo, 2009). Dat atletiek soms als ‘moeder der sporten’ wordt aangeduid en tijdens de Olympische Spelen een belangrijke sport is, benadrukt dat samenwerking tussen Overijssel en Gelderland op atletiekgebied een goede investering kan zijn. Last but not least staat de provincie Gelderland open voor een samenwerking met Overijssel (Provincie Gelderland 2009). In een interview werden bepaalde overeenkomsten tussen Overijssel en Gelderland aangehaald, die de samenwerking bevorderen: “Er is een vergelijkbaar ‘rood-groen-blauw’ ruimtelijk evenwicht, er is een doorzettersmentaliteit en er is innovierend vermogen”.

De onzekerheid die aan de toekomst verbonden is, mag geen argument zijn om niet pro-actief met die toekomst bezig te zijn. In het algemeen staat de toekomst van de sport in het teken van (een voortzetting van) de versporting van de samenleving en de ontsporting van de sport. De versporting van de samenleving verwijst naar een groei van het aantal sporters en naar het feit dat bepaalde zaken die eerst voorbehouden waren aan de sport, zoals bepaalde uitdrukkingen en sportkleding, steeds meer gemeengoed lijken te worden. De ontsporting van de sport wijst erop dat steeds meer sporters steeds minder geïnteresseerd lijken te zijn in waar het in de sport om draait: onderlinge strijd, steeds betere prestaties en kijken wie de beste is (Crum, 1991). Een derde ontwikkeling die de sport in de toekomst zal bepalen, en de totstandkoming van het OP2028 is daar een bewijsstuk van, is de (verdere) vermaatschappelijking van de sport (Duijvestijn en Kattenberg, 2004). Waar bij de ontsporting van de sport vooral de veranderende behoeften van de consument sturend en richtinggevend zijn, bij de vermaatschappelijking van de sport is de overheid de belangrijkste partij. Of de sportpotentie optimaal wordt benut, is afhankelijk van de samenwerking tussen overheid, sportbonden en -verenigingen, (semi)publieke en private sportbedrijven en het bedrijfsleven. Maar ook binnen deze groepen zullen de handen ineen geslagen moeten worden.

⁵² Centrale accommodaties hierbij zijn Omnisport Apeldoorn (o.a. NK atletiek), het FBK-stadion in Hengelo (FBK-Games) en Papendal in Arnhem (NTC atletiek).

Literatuur

Abma, R., De Jong, D. en Busser, M. (2006). *Spreiding van sportaccommodaties in Overijssel. Ruimtelijke vraagaanbod analyse 10 sporten*. Den Haag: Stichting Recreatie.

AD (2009). 'Niet wachten met kiezen stad voor 2028' (www-document). URL: <http://www.ad.nl/ad/nl/1021/Meer-sport/article/detail/253630/2009/05/19/lsquo-Niet-wachten-met-kiezen-stad-voor-2028-rsquo.dhtml>. Geraadpleegd op 6 oktober 2009.

Arnoldussen P. (1994). *Amsterdam 1928. Het verhaal van de IXe Olympiade*. Amsterdam: Thomas Rap.

B&A Groep (2008). *Eindrapport Economische Visie Stedendriehoek*. Deventer: BenA Groep.

Beer, T. de (2009). *Waardering van de vijf grote steden van Overijssel. Uitkomsten van een enquête onder inwoners van Overijssel*. Amsterdam: TNS NIPO.

Benjamin, L. (2005). *Winning by sharing: a new way of working, a different way of doing business*. Londen: Business For Good Ltd.

Boekholt, P., Vullings, W., Deuten, J. en Van Giessel, J. (2005). *Oost-Nederland, een toptechnologische regio? 14 karakteristieken nader gemeten*. Amsterdam: Technopolis BV.

Boersma, W. en Keijzers, J. (2008). *Schetsboek ruimte voor Olympische plannen. Ruimtelijke verkenningen van VROM in samenwerking met NOC *NSF, Twynstra Gudde en Nieuwe Gracht*. Amersfoort/Utrecht: Twynstra Gudde/Nieuwe Gracht.

Bottenburg, M. van (2008a). 'Topsport'. In: K. Breedveld, C. Kamphuis en A. Tiessen-Raaphorst (red.), *Rapportage sport 2008*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), pp. 257-279.

Bottenburg, M. van (2008b). *Visiedocument 'Maatschappelijke waarde van sport' t.b.v. Olympisch Plan 2028*. Arnhem: NOC *NSF.

Bottenburg, M. van m.m.v. Elling, A., Hoekman, R. en Dool, R. van den (2009). *Op jacht naar goud. Het topsportklimaat in Nederland, 1998-2008*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Bureau Bartels (2008). *De rol van provincies op het gebied van innovatie en kenniseconomie*. Amersfoort: Bureau Bartels BV.

Chiou, M. en Bosveld, W. (2009). *Olympische Spelen 2028. Draagvlakonderzoek Amsterdamse inwoners en ondernemers. In opdracht van: Amsterdam Topstad en de regisseur Olympische Ambitie*. Gemeente Amsterdam: Dienst Onderzoek en Statistiek.

Crum, B. (1991). *Over versporting van de samenleving. Reflecties over bewegingsculturele ontwikkelingen met het oog op sportbeleid*. Rijswijk: ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

De Volkskrant (2009a). *Plan van aanpak: heel Nederland naar olympisch niveau* (www-document). URL: http://www.volkskrant.nl/sport/article1197355.ece/Plan_van_aanpak_heel_Nederland_naar_olympisch_niveau. Geraadpleegd op 13 mei 2009.

De Volkskrant (2009b). *Nederland moet toptalent teruglokken* (www-document). URL: http://www.volkskrant.nl/economie/article1280064.ece/Wij_moeten_talent_teruglokken. Geraadpleegd op 16 november 2009.

Duijvestijn, J.H.H. en Kattenberg, P. (2004). *Nederland, ondernemend sportland: de toekomst van de sport komt uit de breedte*. Den Haag: Stichting Maatschappij en Onderneming.

Eck, J.W. van, Vries, R.F. de en Rinsema, F.J. (2003). *Onderzoek sportaccommodaties Provincie Overijssel. Inventarisatie sportaccommodaties en sportaccommodatiebeleid in Overijssel*. Bussum: Marktplan Adviesgroep BV.

Elsevier (2007). *'Nederland kan Olympische Spelen organiseren'* (www-document). URL: <http://www.elsevier.nl/web/10152168/Nieuws/Sport/Nederland-kan-Olympische-Spelen-organiseren.htm>. Geraadpleegd op 1 juli 2009.

Floor J.M.G. en Raaij, W.F. van (1999). *Marketingcommunicatiestrategie*. Houten: Educatieve Partners Nederland BV.

Gemeente Amsterdam (2009). *Sp*rtplan 2009-2012*. Amsterdam: Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling.

Gemeente Apeldoorn en Hengelo (2009). *Olympisch Plan Oost-Nederland? Een bijdrage vanuit de gemeenten Apeldoorn en Hengelo*. Startnotitie zonder officiële status.

GOBT (2008). *Tendrapport vrijetijdssector Vechtdal Overijssel 2008*. Deventer: GOBT.

Hendrickx, F., Thijssens, T. en Herrebosch, M. (2008). *De economische betekenis van sport in Nederland*. Rotterdam: Policy Research Corporation.

IPO (2002). *Op schaal gewogen. Regionaal bestuur in de 21^e eeuw*. Den Haag: IPO.

IPO (2007). *Provincies maken het verschil. Op weg naar een mooier Nederland*. Den Haag: IPO.

IPO (2009). Jan Franssen: *Provincies dragen bij aan Olympisch Plan* (www-document). URL: http://www.ipo.nl/20-Jan_Franssen_Provincies_dragen_bij_aan_Olympisch_Plan.html?article=8508, geraadpleegd op 2 november 2009.

Dool, R. van den en Kamphuis, C. (2008). 'Sportdeelname'. In: K. Breedveld, C. Kamphuis en A. Tiessen-Raaphorst (red.), *Rapportage Sport 2008*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), pp.74-100.

Kalmthout, J. van, Jong, M. de en Lucassen, J. (2009). *Verenigingsmonitor 2008. De stand van zaken bij sportverenigingen*, Nieuwegein/ 's-Hertogenbosch: Arko Sports Media/ W.J.H. Mulier Instituut.

Kennisknooppunt Kulturhus (2009). *Mensen centraal* (www-document). URL: <http://www.kulturhus.nl/index.php?section=concept>. Geraadpleegd op 16 november 2009.

Kunnen, R. (2007). *Sporten om de kijkers: mediatisering en de invloed van sportorganisaties op het kijkerspubliek*. 's-Hertogenbosch/Nieuwegein: W.J.H. Mulier Instituut/Arko Sports Media.

Leeuwarder Courant (2008). *Sneek lonkt naar Olympische Spelen van 2028* (www-document). URL: http://www.leeuwardercourant.nl/nieuws/regio/article4240699.ece/Sneek_lonkt_naar_Olympische_Spelen_van_2028_?showComments=1. Geraadpleegd op 18 mei 2009.

Lodders-Elfferich, P.C. (2008). *Ruimte, Regie en Rekenschap. Rapport van de Gemengde commissie decentralisatievoorstellen provincies*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Lucassen, J., Jong, M. de en Breedveld, K. (2008a). *Provinciaal sportbeleid 2008. Een quick scan op basis van de Menukaart Sport en Beweging*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Lucassen, J., R. Stokvis en Van Hilvoorde, I. (2008b). 'Fitness als industrie: de ontwikkeling van een snel groeiende bedrijfstak'. In: K. Breedveld, C. Kamphuis en A. Tiessen-Raaphorst (red.), *Rapportage sport 2008*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), pp. 316-331.

Mazor, L, Bemer, E., Sligte, D. en Swinkels, E. (2008). *Wat vinden inwoners van de provincie Overijssel belangrijk aan hun leefomgeving? Kwalitatief en kwantitatief onderzoek als input voor de omgevingsvisie*. Amsterdam: TNS NIPO Consult.

Mommaas (2009). *Transformatie van Noord-Brabant o.i.v. Olympische Spelen 2028*. Presentatie Symposium 'Brabant sportprovincie 2028?' op 3 april 2009 te Tilburg.

NOC*NSF (2009a). *Olympisch Plan 2028. Heel Nederland naar Olympisch niveau*. Plan van aanpak op hoofdlijnen. Arnhem: NOC*NSF.

NOC*NSF (2009b). *Expertrapport Nederlandse sport naar Olympisch niveau. Een nadere uitwerking van het sportgedeelte van het Olympisch Plan 2028*. Deventer:...daM uitgeverij.

NOC*NSF (2009c). *Geografische ligging CTO's en NTC's* (www-document). URL: <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=627>. geraadpleegd op 16 november 2009..

NRIT (2002). *Zwembaden in Nederland 2002 en verder ... Een inventarisatie en analyse van de zwembad- en kinddichtheid in Nederland*. Breda: NRIT.

Plaatselijke Groep Noordoost Twente (2007). *LEADER ontwikkelingsplan Noordoost Twente 2007-2013*. Plaatselijke Groep Noordoost Twente.

Plaatselijke Groep West Twente (2007). *Gebiedsgerichte plaatselijke Ontwikkelingsstrategie West Twente. LEADER ontwikkelingsplan 2007-2013*. Plaatselijke Groep West Twente.

Poel, H. van der (2008). Ontwikkelingen in het sportbeleid, 2005-2008. In: K. Breedveld, C. Kamphuis en A. Tiessen-Raaphorst (red.), *Rapportage Sport 2008*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), pp.46-73.

Provincie Gelderland (2009). *Gelderland Sportland, een wereld te winnen!* (www-document). URL: http://sis.prv.gelderland.nl/brondoc/PS/2009/VOORSTEL/SIS_7462.PDF. Geraadpleegd op 13 november 2009.

Provincie Overijssel (2008). *Samen en Overijssel. Jeugd, Sociale Infrastructuur en Cultuur 2009-2012*. Provincie Overijssel.

Provincie Overijssel (2009a). *Staat van Overijssel 2009*. Zwolle: Provincie Overijssel.

Provincie Overijssel (2009b). *Omgevingsvisie Overijssel*. Visie en uitvoeringsprogramma voor de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving van de provincie Overijssel. Zwolle: Provincie Overijssel.

Provincies Overijssel en Gelderland (2009). *Oost Nederland maakt het. Visie op Oost Nederland*. Provincies Gelderland en Overijssel.

Ridder, W. de (2005). *Koers 2020. Nieuwe toekomst, nieuwe leiders*. Den Haag: Stichting Maatschappij en Onderneming.

Rietveld, C.M.M. (2009). *Verkenning sporttoerisme in Oost-Nederland. Kansrijke concepten van sporttoerisme in Oost-Nederland*. Deventer: Saxion Hogescholen (scriptie).

Schellingerhout, R., Vermeulen, H. en Derwort, A. (2009). *Monitor Sociale Infrastructuur. Opzet monitor voor de provincie Overijssel*. Nijmegen: ITS.

SKO (2009). *Top 100 van de programma's van 2008, 2007 en 2006* (www-document). URL: <http://www.kijkonderzoek.nl/>. Geraadpleegd op 25 juni 2009.

Sport Knowhow XL (2009). *SV Schalkhaar heeft primeur met outdoor fitness park* (www-document). URL: http://www.sportknowhowxl.nl/index.php?pageid=nieuws_detailencatid=nieuwsberichtenencatid=3639. Geraadpleegd op 4 november 2009.

Sport & Strategie (2009). *Olympisch topperleg in Zuid-Afrika*. In: Sport en Strategie. Mei 2009 jaargang 3 editie 2. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Toonen, Th. A. J. (2005). *Theorie van de provincie*. Den Haag: IPO.

Trendbureau Overijssel (2008). *Conclusies en uitdagingen voor beleid. Trendverkenning Demografie Overijssel 2030*. Zwolle: Trendbureau Overijssel.

Trouw (2008). *Twente behoort tot de innovatietop* (www-document). URL: http://www.trouw.nl/krantenarchief/2008/06/18/2089436/Twente_behoort_tot__innovatietop.html. Geraadpleegd op 9 november 2009.

Volberda, H. (2007). *De BV Nederland moet op zijn tellen passen*. In: Sociale innovatie. Visies, voorbeelden en feiten. Arnhem: Eiffel.

VTM (2009). *Structuurvisies Gebiedsontwikkeling Luchthaven Twente e.o. Voor een economisch sterker en duurzamer Twente*. Amersfoort: Vliegwielen Twente Maatschappij i.o.

VWS (2009). *Olympisch Plan 2028: 'Uitblinken op alle niveaus'*. Toespraak Jet Bussemaker op 3 juli 2009 (www-document). URL: <http://www.minvws.nl/toespraken/ds/2009/olympisch-plan-2028-uitblinken-op-alle-niveaus.asp>. Geraadpleegd op 16 november 2009.

Westerbeek et al. (2005). *Management van sportaccommodaties en –evenementen*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Bijlage 1: Geïnterviewde experts

Tabel geïnterviewde experts

Naam	Organisatie	Functie/afdeling
1 Alwine Aalbers	Provincie Overijssel	Eenheid Wegen en Kanalen, Team WKO
2 Arie Kraaijeveld	Innovatieplatform Twente	Voorzitter
3 Bas Denters	Universiteit Twente	Hoogleraar Bestuurskunde
4 Bram Donkers	Windesheim, School of Human Movement & Sports	Directeur opleidingen LO, BPT en S&B (Calo)
5 Fedde Zwanenburg	St. Fanny Blankers-Koen Games	Algemeen directeur
6 Gert Ranter	Provincie Overijssel	Gedeputeerde portefeuille Jeugd, Sociale infrastructuur en Maatschappelijke ontwikkeling
7 Hack Goettsch	Sportservice Overijssel	Directeur
8 Hans de Haan	Provincie Overijssel	Programmaleider Vrijtijdseconomie
9 Henk van Voornveld	RBT Vechtdal-IJsseldal	Directeur
10 Jan Arie Bijl	St. Fanny Blankers-Koen Games	Algemeen directeur (per 2010)
11 Johan Osinga	Provincie Overijssel	Directeur Strategie
12 Karin van Willigen	Oost NV	Directeur
13 Marti ten Kate	NOC*NSF	Consulent Topsport
14 Medy van der Laan	Kamer van Koophandel Oost	Algemeen directeur
15 Rob van Kessel	Landstede	Voorzitter College van Bestuur
16 Tjienta van Pelt	Gelderse Sport Federatie	Directeur
17 Tom Gronheid	Provincie Overijssel	Eenheid Ruimte, Wonen en Bereikbaarheid, Team Ruimte & Projecten
18 Trudy Vos	Provincie Overijssel	Eenheid Bestuurlijke Aangelegenheden, Team Leiding

Herbert Wolff (coördinator Olympische Kennis bij Olympisch Vuur) is geïnterviewd om een actueel beeld te verkrijgen van de mate waarin het OP2028 bij de provincies geïmplementeerd is.

Bijlage 2: Prognose bevolking en huishoudens

Tabel Bevolkingsprognose voor 2025

		OV	GE	NL
Inwoners 2009 (aantal)	0 tot 20 jaar	283.919	478.732	3.916.072
	20 tot 65 jaar	668.393	1.196.658	10.025.522
	65 jaar of ouder	168.009	300.259	2.461.589
	Totaal	1.120.321	1.975.649	16.403.183
Inwoners 2025 (aantal)	0 tot 20 jaar	255.888	410.921	3.601.149
	20 tot 65 jaar	639.762	1.133.789	9.665.517
	65 jaar of ouder	238.919	441.044	3.615.781
	Totaal	1.134.569	1.985.754	16.882.447
Compositie inwoners 2009 (%)	0 tot 20 jaar	25	24	24
	20 tot 65 jaar	60	61	61
	65 jaar of ouder	15	15	15
	Totaal	100	100	100
Compositie inwoners 2025 (%)	0 tot 20 jaar	23	21	21
	20 tot 65 jaar	56	57	57
	65 jaar of ouder	21	22	21
	Totaal	100	100	100
Mutatie 2009-2025 (%)	0 tot 20 jaar	-9,9	-14,2	-8,0
	20 tot 65 jaar	-4,3	-5,3	-3,6
	65 jaar of ouder	42,2	46,9	46,9
	Totaal	1,3	0,5	2,9

Bron: CBS, bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Tabel Huishoudensprognose voor 2025

		OV	GE	NL
Huishoudens 2009 (aantal x 1.000)	Eenpersoonshuishoudens	159	284	2.643
	Paren	286	514	4.130
	Eenouderhuishoudens	26	49	475
	Overige huishoudens	3	5	49
	Totaal	474	851	7.296
Huishoudens 2025 (aanta) x 1.000	Eenpersoonshuishoudens	204	355	3.275
	Paren	281	519	4.180
	Eenouderhuishoudens	29	50	484
	Overige huishoudens	3	6	53
	Totaal	516	930	7.992
Compositie huishoudens 2009 (%)	Eenpersoonshuishoudens	33	33	36
	Paren	60	60	57
	Eenouderhuishoudens	6	6	7
	Overige huishoudens	1	1	1
	Totaal	100	100	100
Compositie huishoudens 2025 (%)	Eenpersoonshuishoudens	39	38	41
	Paren	54	56	52
	Eenouderhuishoudens	6	5	6
	Overige huishoudens	1	1	1
	Totaal	100	100	100
Mutatie 2009-2025 (%)	Eenpersoonshuishoudens	28,3	25,0	23,9
	Paren	-1,7	1,0	1,2
	Eenouderhuishoudens	11,5	2,0	1,9
	Overige huishoudens	0,0	20,0	8,2
	Totaal	8,9	9,3	9,5

Bron: CBS, bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Bijlage 3: Topsporters en talenten naar netwerk

Tabel Topsporters en talenten aangesloten bij Olympisch Netwerk Twente en Olympisch Netwerk IJssel Vecht Noord Veluwe (OV) en Gelders netwerk (GE) per september 2009

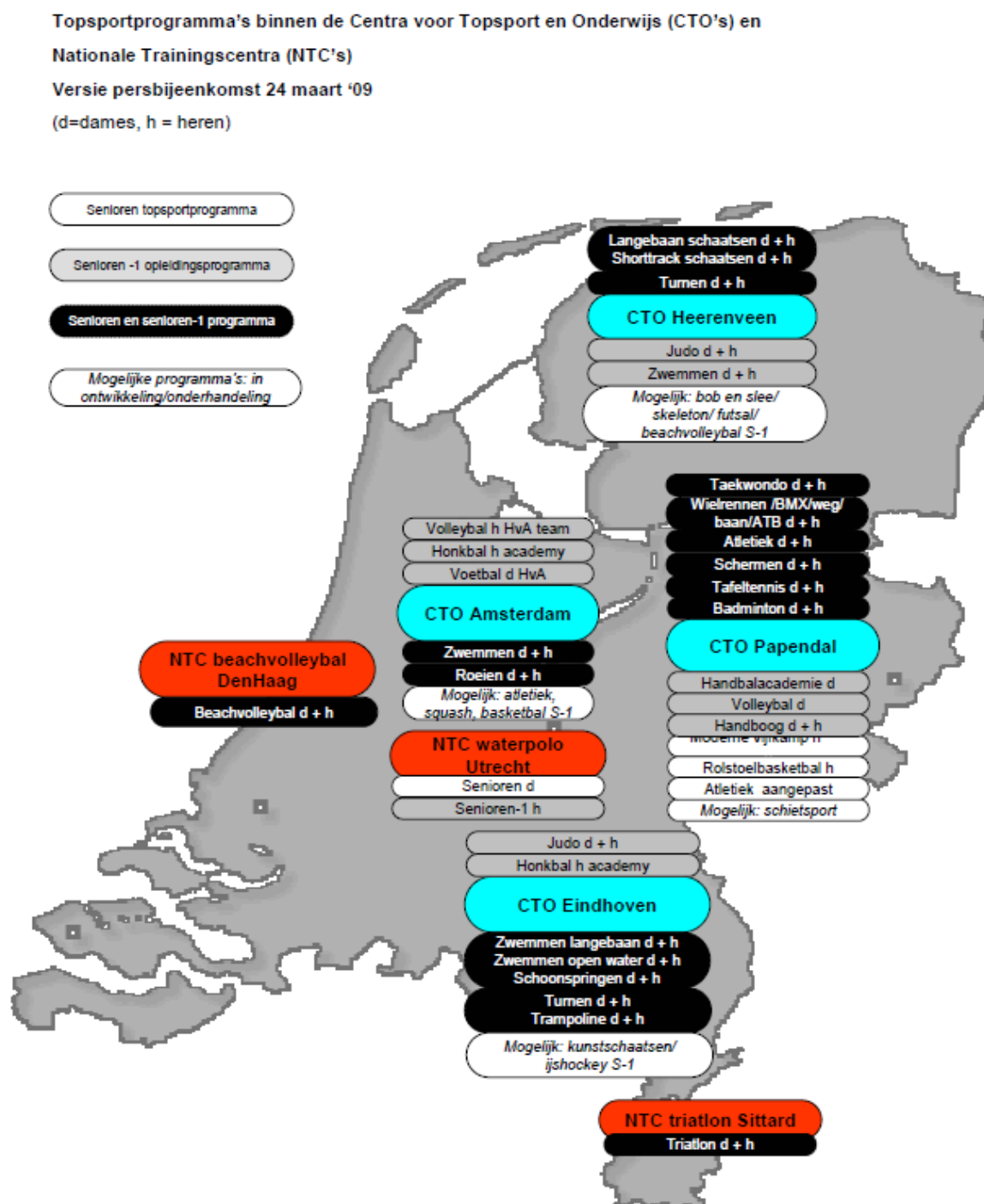
	Aantal sporters			% van NL	
	OV	GE	NL	OV	GE
Atletiek	14	15	150	9	10
Autosport	0	1	7	0	14
Badminton	0	2	37	0	5
Baseball	2	3	205	1	1
Basketball	5	7	60	8	12
Bobslee	0	0	10	0	0
Bowling	1	3	36	3	8
Bridge	0	0	28	0	0
Cricket	0	0	13	0	0
Curling	0	0	6	0	0
Dammen	1	6	24	4	25
Dansen	0	0	32	0	0
Driebanden	1	0	5	20	0
Golf	4	8	58	7	14
Gymnastiek	13	9	98	13	9
Handbal	12	7	143	8	5
Handboog	0	1	50	0	2
Hippisch	38	28	201	19	14
Hockey	3	9	172	2	5
Jeu de Boules	1	6	35	3	17
Judo	13	29	280	5	10
Kano	0	0	30	0	0
Karate	3	9	31	10	29
Klimmen	0	2	18	0	11
Korfbal	2	4	54	4	7
Krachtsport	1	0	27	4	0
Motorrijden	29	23	136	21	17
Oosterse gevechtkunsten	0	0	4	0	0
Poolbiljarten	0	1	7	0	14
Redding	0	0	5	0	0
Roeien	3	1	102	3	1
Rollerbandy	0	0	10	0	0
Rugby	2	2	30	7	7
Schaatsen	21	7	251	8	3
Schaken	2	8	60	3	13
Schermen	4	15	46	9	33

Schieten	0	0	3	0	0
Schoonspringen	0	0	10	0	0
Skeeleren	5	0	13	38	0
Skiën	1	3	55	2	5
Snooker	0	0	1	0	0
Softbal	18	2	106	17	2
Squash	1	1	34	3	3
Synchroonzwemmen	1	2	27	4	7
Taekwondo	5	2	30	17	7
Tafeltennis	16	8	63	25	13
Tennis	18	30	339	5	9
Triathlon	1	0	20	5	0
Voetbal	10	7	108	9	6
Volleybal	65	60	396	16	15
Waterpolo	16	12	88	18	14
Watersport	2	3	99	2	3
Wielrennen	25	31	206	12	15
Zwemmen	15	9	165	9	5
Totaal	374	376	4.224	9	9

Bron: NOC ★ NSF (Voorzieningen Topsporters), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Bijlage 4: CTO's en NTC's

Figuur CTO's en NTC's per 24 maart 2009

Bron: NOC*NSF 2009c

Bijlage 5: Regio's in Overijssel

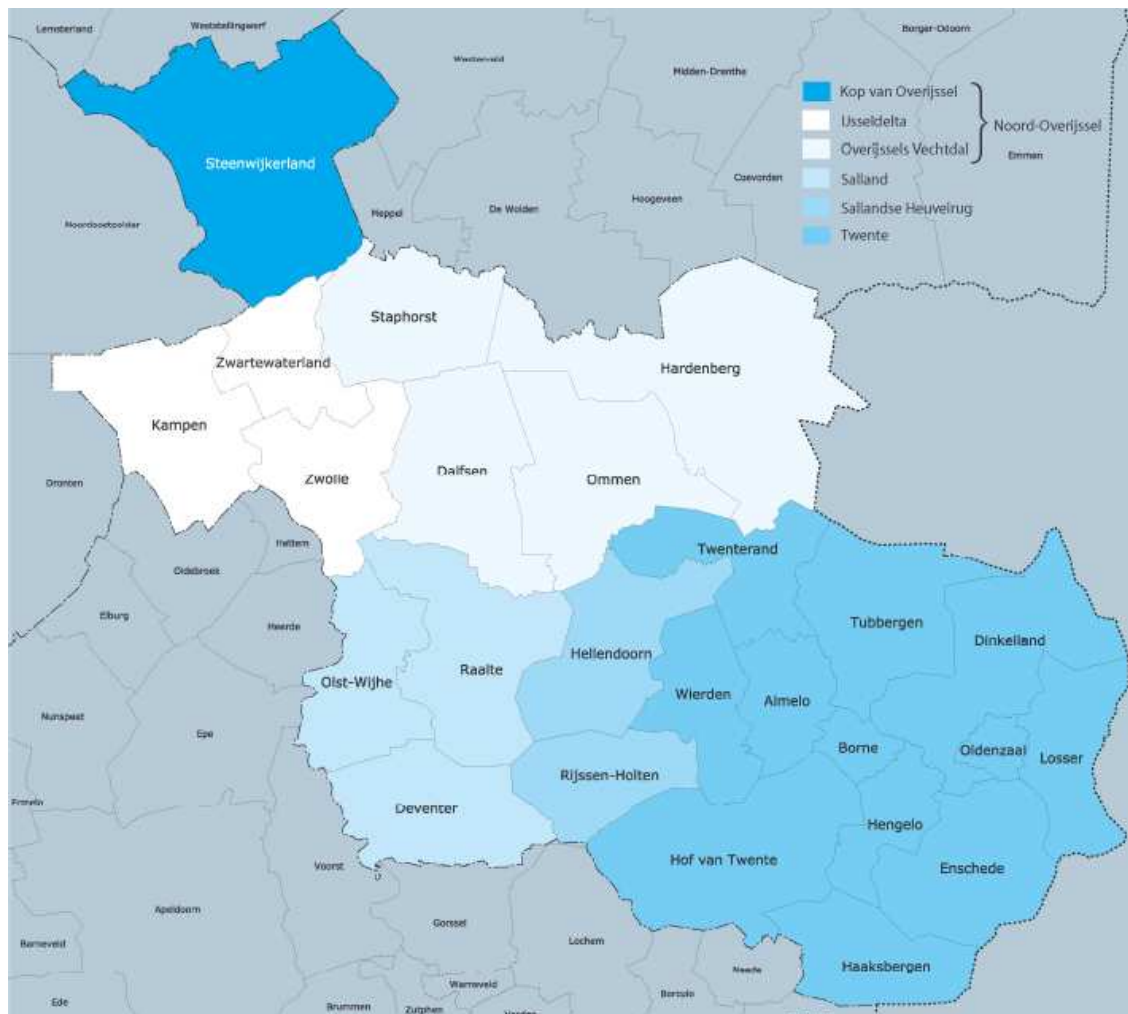
Figuur Regio's in Overijssel

Bron: (Provincie Overijssel, 2009a)

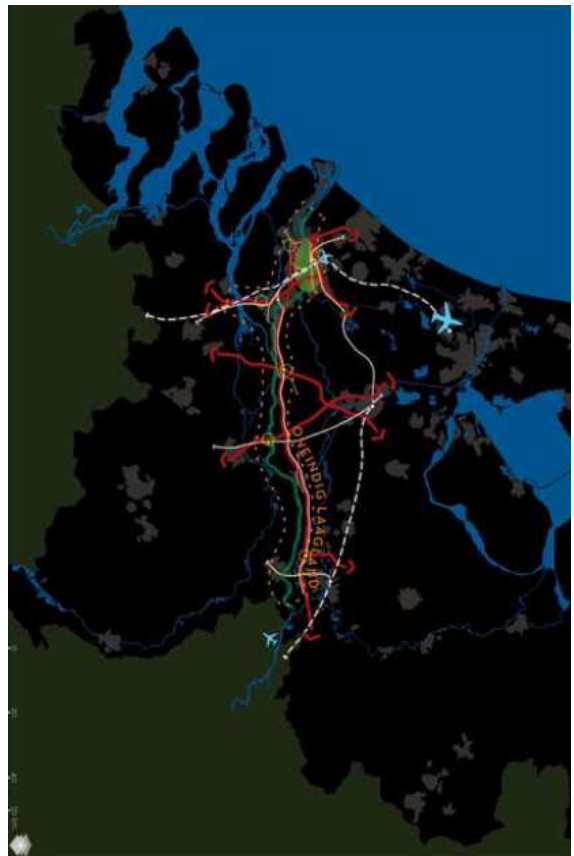
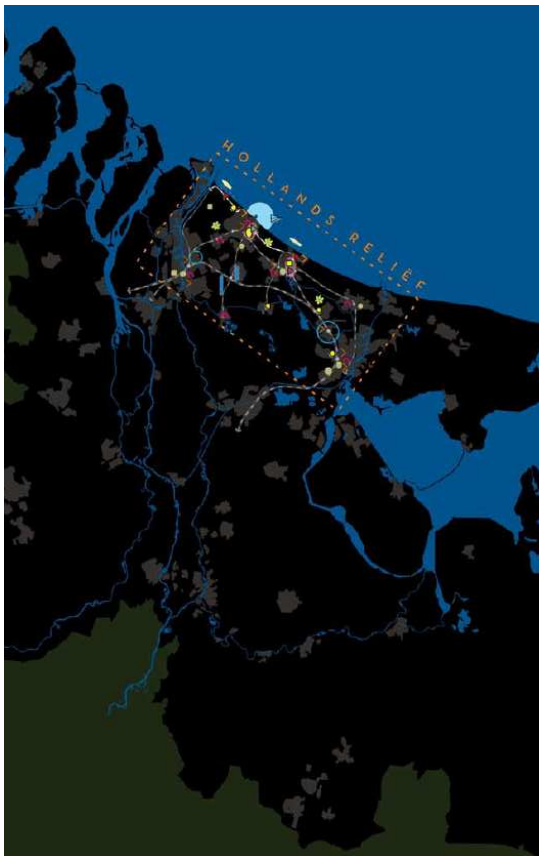
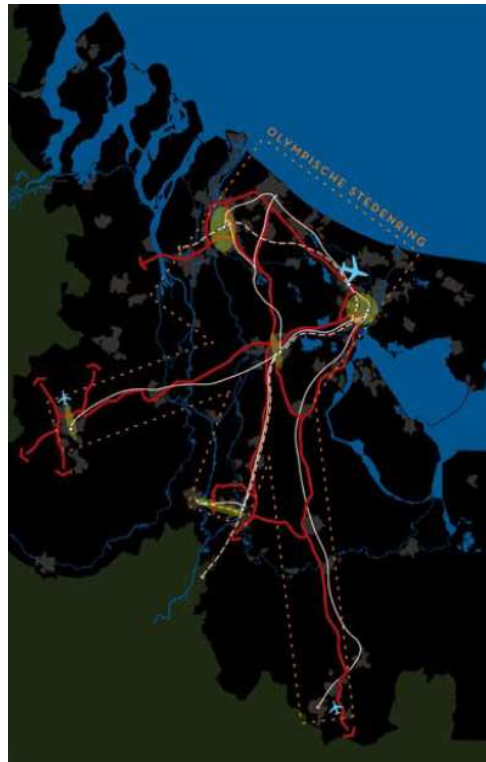
Bijlage 6: Toeristische regio's in Overijssel

Figuur Toeristische regio's in Overijssel

Bron: GOBT (2008)

Bijlage 7: Mogelijke olympische verdeelmodellen

Bron: Boersma en Keijsers (2008)

Bijlage 8: Sportaccommodaties in Overijssel

Tabel Sportaccommodaties in Overijssel, in aantallen

Accommodatietype	Verzorgingsgebied	Geen topsport	Topsport	Onbekend	Totaal
Totaal	Gemeentelijk	360	23	67	450
	Regionaal	42	7	6	55
	Landelijk	0	5	0	5
	Onbekend	13	9	394	416
	Totaal	415	44	467	926
Baan	Gemeentelijk	123	7	28	158
	Regionaal	11	4	2	17
	Landelijk	0	1	0	1
	Onbekend	0	0	101	101
	Totaal	134	12	131	277
Binnen	Gemeentelijk	108	8	13	129
	Regionaal	10	3	0	13
	Landelijk	0	0	0	0
	Onbekend	3	3	140	146
	Totaal	121	14	153	288
Manege	Gemeentelijk	22	1	8	31
	Regionaal	7	0	4	11
	Landelijk	0	1	0	1
	Onbekend	0	3	41	44
	Totaal	29	5	53	87
Veld	Gemeentelijk	92	6	13	111
	Regionaal	4	0	0	4
	Landelijk	0	2	0	2
	Onbekend	6	3	81	90
	Totaal	102	11	94	207
Zwem	Gemeentelijk	15	1	5	21
	Regionaal	10	0	0	10
	Landelijk	0	1	0	1
	Onbekend	4	0	31	35
	Totaal	29	2	36	67

Bron: Van Eck et al. (2003), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Tabel Sportaccommodaties in Overijssel, in procenten (tabelpercentages per accommodatietype)

Accommodatietype	Verzorgingsgebied	Geen topsport	Topsport	Onbekend	Totaal
Totaal	Gemeentelijk	39	2	7	49
	Regionaal	5	1	1	6
	Landelijk	0	1	0	1
	Onbekend	1	1	43	45
	Totaal	45	5	50	100
Baan	Gemeentelijk	44	3	10	57
	Regionaal	4	1	1	6
	Landelijk	0	0	0	0
	Onbekend	0	0	36	36
	Totaal	48	4	47	100
Binnen	Gemeentelijk	38	3	5	45
	Regionaal	3	1	0	5
	Landelijk	0	0	0	0
	Onbekend	1	1	49	51
	Totaal	42	5	53	100
Manege	Gemeentelijk	25	1	9	36
	Regionaal	8	0	5	13
	Landelijk	0	1	0	1
	Onbekend	0	3	47	51
	Totaal	33	6	61	100
Veld	Gemeentelijk	44	3	6	54
	Regionaal	2	0	0	2
	Landelijk	0	1	0	1
	Onbekend	3	1	39	43
	Totaal	49	5	45	100
Zwem	Gemeentelijk	22	1	7	31
	Regionaal	15	0	0	15
	Landelijk	0	1	0	1
	Onbekend	6	0	46	52
	Totaal	43	3	54	100

Bron: Van Eck et al. (2003), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

Bijlage 9: Evenementen naar sporttak

Tabel Evenementen per sporttak naar regio, in aantallen

	OV	GE	NL
Fietsen (BMX, MTB, wielrennen)	13	8	89
Hardlopen	5	9	73
Auto/motorsport	2	8	61
Voetbal	3	6	55
Volleybal (incl. beachvolleybal)	2	1	43
Hippische sport	9	5	39
Nautisch/zeilen/surfen e.d.	0	0	22
Wandelen	0	4	20
Tennis	0	0	14
Schaatsen	0	0	11
Atletiek	2	1	8
Hockey	0	0	8
Roeien	0	1	8
Skaten/skeelers	0	0	7
Triathlon	1	0	7
Gymnastiek	0	2	6
Korfbal	0	0	6
Zwemmen	0	0	6
Vechtsport	0	0	5
Danssport	0	0	4
Judo	0	0	4
Polo	0	0	4
Rugby	0	0	4
Schaken	0	1	4
Ballonvaren	2	0	3
Basketbal	0	0	3
Boksen	0	0	3
Golf	0	0	3
Handbal	0	0	3
Multi	0	0	3
Vliegeren	0	1	3
Biljarten/snooker	0	0	2
Darten	0	0	2
Honkbal	0	0	2
Volleybal	1	0	2
Badminton	0	0	1
Bowlen	0	0	1
Dammen	0	0	1
Frisbee	0	0	1

Hengelsport	1	0	1
Ijsspeedway	0	0	1
Jeu de boules	0	0	1
Kaatsen	0	0	1
Kanoën	0	0	1
Krachtsport	0	0	1
Parachutespringen	0	1	1
Schietsport	0	0	1
Overig	0	1	14
Totaal	41	49	563

Bron: Respons Sport Monitor, bewerking W.J.H. Mulier Instituut